

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

ONBEŞ GÜNLÜK TARAFSIZ SİYASET İKTİSAT KÜLTÜR DERGİSİ

Cilt: 5 Sayı: 52

60 Kuruş

15. MAYIS. 1956

Tel. 27531

P. K. 131, Ankara

İÇİNDEKİLER

ADALETE VURULAN DARBE 1

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI :

Anayasa Değişikliği; Gazeteciler ve Polis; NATO'nun Yeni İstikameti; FORUM ve Tarafsızlık; Tahran Demecinin Yankıları; Kömür Havzasındaki İş Kazaları; Açık Kapanıyor mu?; Petrol İhtiyacımız; Eski Dostun Tavsiyeleri; Merkez Bankası Yıllık Toplantısı; Yeni Bir Fiat Endeksi; Rusların İngiltereden Dönüşü; İspanya Grevleri 3-9

İNCELEMELER :

Din Meselesi Dr. Necat ERDER 10

Ziraî Kredilerde Gelişme Ahmet ŞANDA 11

FORUM'un İKTİSADİ MÜŞİRLERİ: Son İktisadi Durum 13-14

OKURLARIN FORUMU :

"Güvenlik, Hürriyet ve Kültür" (B. Ecevit); Aydınlar Ne Yapmalı? (İbo); Köyü Nasıl Kalkındırabiliriz (İ. Kuyumcu); "Rejisör - Elestrici" Tartışması (T. F - N. Bengü) 15-18

NE DİYORLAR :

Tarafsızlık Meselesi Rager APERİ 17

Muhafazakâr Partinin Çalışması (The Economist'den) C. Y. 18

KÜLTÜR ve SANAT :

Halide Edip'in Yeni Eseri Fahır İZ 19

MÜZİK Konserler Bedii SEVİN 20

KÜLTÜR DÜNYASI A. ve Be-Se 21

TARTIŞMA Aydın GÜN - Bedii SEVİN 21

Onbeş Günün Yayınları Perran ERALP 22

ADALETE VURULAN DARBE

Adaletsiz hürriyet olamayacağını hep biliriz. Fakat bir çok akıllı diktatörler, adaletsiz istibdat bile olamayacağını çok iyi anlamışlardır.

Abdülhamit devri bile, sultanın şahsi selâhiyetleri ne olursa olsun, normal mahkemelerin istiklâlini fazla zedelememeğe itina göstermiş ve tarihimize bir "Adliye Nazırı Abdurrahman paşa" hediye etmiştir. Tek parti devri istiklâl mahkemelerini görmüş; fakat Atatürk'e suikast yapmaktan sanık olanları beraat ettirdikleri için ne Ankara ağır ceza mahkemesi, ne de temyiz mahkemele-ri herhangi bir tazyike maruz kalmışlardır.

Ne kadar acıdır ki, hâkimlerimiz istiklâlini, dürüstlüğünü ve cesaretini her fırsatta överek; dört yıl

hiç durmadan "Seçimlerde adli teminat isteriz" diye haykırarak iktidara geçen bir parti tek parti devrinin elbette bir hayli kusurlu olan hâkimler kanununu islâh edecek yerde, hakim teminatını adeta sıfıra indiren yeni tedbirlere başvurmuştur.

1954 seçimlerinden sonra bir çırpıda çıkarılan (Kırşehir Kanunu, Seçim Kanunu tadilatı, Memur teminatını ve Üniversite Muhtariyetini yok edici meşhur 6435 sayılı kanun gibi) muhtelif antidemokratik kanunlar arasında, belki en tehlikeli olanı, T.C. Emekli Sandığı Kanununun 39. maddesini değiştiren 6422 sayılı kanun idi.

Bu kanunla, 25 yıl hizmet etmiş herhangi bir hâkimi, yaşı ne olursa olsun, emekliye ayırabilmek se-

lâhiyeti Adliye Vekiline veriliyordu. Temyiz mahkemesine üye ve başkan seçilen hâkimler umumiyetle 25 yılı dolduran kimseler olduğuna göre, hâkim teminatı en lüzumlu bulunduğu hallerde, tamamen yok ediliyordu.

Bu hükmün ve buna benzer hükümlerin memleketimizde mahkemelerin bağımsızlığını nasıl tehdit ettiği; bu durumun adliyemiz ve demokrasimiz için ne büyük tehlikeler gizlediği geçen iki yıl içinde, gerek bu dergide, gerek bütün Türk basınında teferruatıyla incelenmiş ve belirtilmişti.

O zaman, bu çeşit tenkit ve tahlillere cevap olarak "Teminat hâkimin vicdanındadır." diyen bir Adliye Vekili vardı. Elbette, bir mem-

lekette hürriyetin de, Adaletin de en son sığınağı, en son teminatı, hâkimin, gazetecinin, Milletvekilinin, Üniversite hocasının hülâsa her aydının ve hatta her vatandaşın yüreğindeki adalet ve hürriyet aşkıdır. Fakat unutmayalım ki, İngilizler, Krallığın işaret ve arzusuna göre karar veren hâkimlerden kurtulmak için, daha 1701 de hâkimlerin azledilememesi kaidesini yazılı bir anayasa prensibi haline getirmişlerdir. Bir müddet sonra aynı kaide Amerika Birleşik devletleri ve Fransa tarafından benimsenmiş ve bütün medeni ve demokrat milletlerin müşterek bir prensibi haline gelmiştir.

Demirperde gerisindeki Komünist diktatörlüklerinin ve çağımızın bütün totaliter rejimlerinin anayasalarında, mahkemelerin bağımsız olduğunu ve hâkimlerin ancak kanunlara itaat edeceğini belirten parlak cümleler vardır. Fakat bunun yanı başında hâkimlerin tayin, terfi, nakil, azil ve emekliye sevk bakımından siyasî makamlara öyle yetkiler verilmiştir ki, mahkemeler birer parti aleti derecesine düşürülmüştür. Adli komedyalar bir birini kovalar: Dün iktidarın zirvesinde olan, bugün "yabancı ajanı", "Vatan haini" diye mahkûm edilir; dün "Vatan haini" diye ipe çekilen, bugün "zulmün kurbanı" diye göklere çıkarılır. Mahkemedin ve müstakil hâkimden eser yok; sadece siyasî rüzgâra göre eğilen sadık uşaklar vardır.

Hitler, zaman zaman hâkimleri azarlayan nutuklar söyler; onları rejimin icaplarını kavrayamamakla, kanunları yeter derecede anlayamamakla itham ederdi. Bu çeşit müdahalelere karşı, o "Temerküz kampları" rejiminde bile, mukavemet eden hâkimler görülmüştü. Fakat böyle müferit celadet gösterilerinin muazzam faydaları olsa bile, hakim teminatı bir müessese haline getirilmedikçe, demokratik rejimin ve hatta memleketin ayakta durması pek güçtür.

Hâkimlerin mesleki mukadderatı siyasî ve idarî makamların elinde olduğu müddetçe müstakil mahkeme ve tarafsız adalet olmaz. Müstakil mahkemenin ve tarafsız adaletin bulunmadığı yerde ise, artık ne basın hürriyeti, ne söz hürriyeti, ne de va-

tandaşların diğer hakları için herhangi bir emniyet mevcut olabilir. Böyle bir memlekette, artık seçimlerin serbestliğinden ve seçim emniyetinden de bahsetmeğe imkân kalmaz. Çünkü bütün bu hak ve hürriyetler bir birine bağlıdır; bir birine dayanarak ayakta durur. Gazetecinin de, hatibin de, Üniversite kürsüsünün de, vazifesini particiliğe feda etmiyen idarecinin de başlıca teminatı müstakil mahkeme olacaktır. Hâkimleri, dolayısıyla mahalli seçim kurullarını ve Yüksek Seçim Kurulunu baskı altına alan bir rejimin hakiki mahiyetini teşhis etmekte, en gözü kararmış partinin bile güçlük çekmemesi lâzımdır.

Şu halde, antidemokratik olduğu aşikâr bulunan ve "huzursuzluk" yarattığı bizzat dördüncü Menderes kabinesinin programında itiraf edilerek değiştirileceği vaad edilmiş olan "1954 kanunları" ndan birine dayanarak 16 Hâkimi emekliye sevk eden Adliye Vekili (ve onun bu kararına müessir olanlar) demokratik rejimin kilit taşını yıkmışlar, rejimi en hassas noktadan yaralamışlardır.

Geçen sayımızda, "Demokrat Parti gurubu nerede" başlıklı Notta, Dördüncü Menderes kabinesinin programındaki vaadlerden birçoğunu yerine getirmediğine işaret ederek grup sözcüsünün 16 Aralık 1955 te Demokrat Parti Meclis gurubu adına millete yaptığı sarıh taahhüdü hatırlatmıştık. "Hürriyet bayrağı" nın Demokrat Partinin elinden düşmesine razı olmayacaklarını söyleyenler, son kararların memleketi ve partiyi nereye götürebileceğini artık görmelidirler.

Mahkemelerin, siyasî iktidarın tesirlerine maruz bırakıldığı bir memlekette, yalnız muhalefet mensupları için değil, iktidar mensupları ve hatta iktidar liderleri için de hiç bir teminat kalmaz. Uzak ve yakın tarih bu konuda ibret dersleri ile doludur. Fransız ihtilâli sırasında askerî durumun kötü bir seyir alması üzerine halk arasında beliren hoşnutsuzluktan endişeye düşen bazı rical hususi bir mahkeme kurarak siyasî hasımlarını yıldırma karar verdiler. Bu fikri harekete savunanların başında "hasımlarımızı korkutmaliyiz" diyen Danton geliyordu. Bir yıl geçmeden kendisi de kurulan sözde mahkemenin sayısız kurbanları arasına katıldı. Tarih, hapsedildiği hücrede, Danton'un vicdan azabından kıvrılarak "İhtilâl mahkemesini kurduğum için Allaktan ve in-

sanlardan af dilerim." diye haykırduğuna yazıyor.

Siyasi kurbanlarını sadık hakimleri vasıtasıyla mahkûm ettiren Sovyet Rusya Dahiliye Vekili ve gizli polis şefi Beria, günün birinde aynı muti hakimler tarafından ölüme gönderilmedi mi?

Anna Pauker'ler, Slanski'ler, Kostovlar, daha niceleri bu listeye eklenebilir.

Tarihte daima iktidarda kalmak kimseye nasip olmamıştır. İktidarlar ne ekmişlerse onu biçmişlerdir.

Verilen son kararın "kanunî" olduğu söyleniyor. Temyiz birinci reisi de, keşfedilmesi güç olmıyan sebeplerle neşretmek lüzumunu hissettiği tazvihinde bu hususu belirtiyor. Evet, verilen karar belki 6422 sayılı kanunun lafzına uygundur. Fakat bu kanun bağımsız bir adaletin, demokratik bir devlet nizamının icaplarına ve sayın Adliye Vekilinin vaktiyle derslerinde herhalde bahsettiği " olması lâzım gelen hukuk" a uygun mudur? Bunun cevabını şimdiki demokrat parti milletvekili ve Temyiz Mahkemesinin sabık birinci reisi bay Halil Özyörük'ten öğrenmek kabildir. Zira daha 1947-48 adalet yılı açarken bay Halil Özyörük Amerika Birleşik Devletlerinde ve İngilterede olduğu gibi, hâkimlerin yaş haddine tabi olmadan ve bizzat kendileri tam maaşla emekliye çekilmek arzusunu izhar edinceye kadar çalışmalarını tezini savunmuştu. Biz o kadarından vaz geçtik. Halil Özyörük'ün o devirde Temyiz başkanı sıfatıyla ve resmî bir nutkunda hem de fiili mukavemet suçunu işlemekle itham edilmeksizin şikâyet konusu ettiği "yaş haddi" sistemini D.P. iktidarı tekrar geri getirsin; yani 1954de yaptığı tadilat geri alsın. İlk tedbir olarak millet buna da razıdır. Çünkü bugün cari olan usul 65 veya 70 yaşını dolduran hâkimlerin emekliye ayrılması gibi objektif bir usul değildir. 25 yıl hizmet etmiş olan bir hâkim, adliye vekili dilediği anda, emekliye sevk edilebilir. Fakat sevk edilmeyebilir de. Yani iktidar, bazı hâkimleri mülkâfatlandırmak, bazılarını ise cezalandırmak imkânına sahiptir. Demokles kılıcı hâkimlerin başında asıldır. Daha bir müddet önce mümtazen terfi etmiş, tam olgunluk çağında 49 ilâ 50 yaşında bir hâkimin emekliye sevkinin kanunun ruhuna uygun olup olmadığı ve buna karşı kazal murakabe yolunun açık bulunup bulunmadığı ayrı bir meseledir.

Bırakınız böyle idarî ve takdiri bir kararlar emekliye sevk edilebilme yetkisini; Romanyada temyiz mahkemesi azalarının yaş haddini kısaltan (70 den 68 e indiren) 4 Nisan 1931 tarihli bir kanun, anayasaya aykırı sayılmıştı. Çünkü, bu kanunun mevcut hâkimlere tatbiki demek tegrii meclisin bazı hâkimleri normal müddetten iki yıl önce vazifeden ayırması demektir. Romen Temyiz mahkemesi Genel kurulu, "Hâkimlerin azledilmemesi" prensibini dolambaçlı bir yoldan ihlâl eden bu kanunun anayasaya aykırı olduğuna ve halen vazife gören Temyiz üyelerine tatbik edilemeyeceğine karar verdi. Meclis kanunu değiştirmeye mecbur oldu. Halbuki yaş haddini indiren bu kanun, bizdeki tasfiye usulüne nazaran ne kadar masum, ne kadar objektif idi.

Hakimler, bizim şahsî arzumuza, siyasi hesaplarımıza ve hislerimize uygun karar vermedi diye onları meclis kürsüsünde veya meydan nutuklarında tenkid etmek bile, demokrasi prensiplerini ve kaza kuvvetinin bağımsızlığını çiğnemektir. İngilterede bir hâkimi parlamentoda sert bir dille tenkide kalkışan bir mebus, partili arkadaşlarımızın da katıldığı bir kararla dört ay için parlamentoda çalışmaktan men edilmiştir. Bizde ise başbakan dahi alenen bu çeşit tenkidlerde bulunmağı pek tabii görmektedir.

Hâkimler, hakkındaki bu kabil tenkidler ve bilhassa son emekliye sevk kararları, mevzii neticeler hasil etmekle kalmıyacaktır. Pek alâ biliyoruz ki yurdun hemen her köşesinde parti nüfuzundan is-

tifade ederek mahalli idare ve adliye teşkilâtı üzerinde tesir icra etmeye çalışan şahıslar vardır. Devlet adamlarından ve mes'ul siyasi liderlerden beklenen şey bir memlekette idareyi de adliyeyi de bizzat temellerinden sarsabilecek ve uzun vadeli olarak devlete büyük zararı dokunacak olan bu gibi siyasi nüfuz denemelerine sed çekmektir. Halbuki tutulan istikamet ne yazık ki dalga dalga yurdun her tarafına yayılacak ve sonunda idare gibi adliyeyi de partizanlığa kurban edecek bir istikamettir. Gerçek bir devlet adamı herşeyden önce şunu bilmelidir ki içinden çıkmış itibarını kaybetmiş müesseselerle büyük işler yapılamaz. Korkunun sindirdiği, menfaatin küçülttüğü insanlarla büyük başarılar doğru koşulamaz.

Onbeş Günün Notları

Anayasa Değişikliği

Bilindiği gibi, Başbakan IV üncü kabinesini kurduğu zaman hükümetin programında belirtilen hususlar arasında Anayasada gerekli tadilleri yaparak demokrasiyi Türkiye'de istikrarlı bir devlet nizamı haline getirmek ve bunu 1958 seçimlerine kadar muhakkak gerçekleştirmek vaadi de yer alıyordu. Geçen haftalar esnasında Adalet bakanı tarafından bu konuda yapılan açıklamalar, hükümetin, programında bahiskonusu edilen diğer bazı vaatler gibi bu noktada da samimiyetten uzak bulunduğunu göstermektedir.

Filhakika Adalet Bakanı, bir taraftan bir sözlü soruya verdiği cevapta Anayasanın demokratik prensiplere göre değiştirilmesi meselesinin ele alındığını ve bu maksatla Adalet Bakanlığında müsteşarla bazı umum müdürlerden müteşekkil bir komisyon kurulduğunu ve komisyonun çalışmalarına başlamış olduğunu beyan ederken; diğer taraftan da, mevcut Anayasanın bir hukuk devleti kurmaya kâfi bulunduğunu kanaatinde olduğunu açıklamıştır. Bu iki beyan arasındaki tezat akliselim sahibi kimsenin gözünden kaçmamış olsa gerektir. Gerçekten, Bakan bir taraftan halihazır şekli ile Anayasayı bir hukuk devleti kurmak için kâfi bulduğu kanaatini izhar etmekte; diğer taraftan da, aynı kanaatte olmaması sebebiyle bu Anayasanın tadili cihetine gidileceğini programında sarahaten belirten bir hükümette yer almakta ve bahismevzuu tadilâtı ger-

çekleştirmek üzere bir takım tedbirlere tevessül ettiğini ileri sürmektedir.

Fikirler ve fiiller arasındaki bu tenakuzlar açık olduğu gibi tadilâtı sağlamak üzere alınan tedbirlerin kifayetsizliği de meydandadır. Anayasanın tadili şüphesiz ki son derece önemli bir konudur. Böyle önemli bir meselede,, esasen günlük işlerle mahmul bulunan bir müsteşarla birkaç umum müdürden kurulan bir komisyonun kifayetsiz olabileceğine inanmak güçtür. Bu mevzuun incelenmesinde, vazifeleri icabı Anayasa meselelerinin nazari ve tatbiki veçheleri ile devamlı bir şekilde meşgul olan Üniversite mensuplarının bilgi ve tecrübelerinden hükümetin herhalde müstağni kalmaması beklenirdi. Kaldı ki efkârı umumiye bugünlerde İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mukayeseli Hukuk Enstitüsünün Anayasamızın tadili konusunda çalışmalarına başlamış olduğunu da öğrenmiş bulunmaktadır.

Bu hususta belirtilmesi gereken başka nokta da şudur: Anayasa tadiline girişmek azminde olan bir hükümet veya partinin bu tadilâtı hangi istikametlerde ve ne gibi gayeleri gerçekleştirmek için yapmak istediğini açıklaması zaruridir. Unutmamak lâzımdır ki böyle bir mevzuda girişilen araştırmalar, mahiyetleri icabı, muayyen gayeleri gerçekleştirmek için ne yapılmalıdır problemine müncer olmaktadır. Şu halde herşeyden evvel gerçekleştirilmeleri arzulanan muayyen gayeleri bilmek-

Öte taraftan artık Türk milletinin gözü açılmıştır. Hem daima demokrasi ve hürriyetten dem vurmak, hem de birbiri ardına demokrasi ve hürriyetle bağdaşması imkânsız tedbirlere girişmek kimseyi aldatamaz. Hele çağdaş diktatörlüklerin ancak büyük iktisadi askeri başarılar sayesinde, o da bir müddet için ayakta durabildiği düşünülürse, iktisadi sıkıntıların yarattığı havayı dağıtmak ümidiyle, basın, hâkimleri, üniversiteyi sindirmeye uğraşmanın büsbütün beyhude bir gayret olduğu anlaşılır. Yeter ki, Türk aydınları hürriyetlerin ancak onları savunmağa ve fedakârlık yapmaya hazır insanlar tarafından korunabileceği hakikatini gözden kaçırmınsınlar.

teki lüzum açıktır. Bu gayeler belirtilmedikçe de, Adalet Bakanının bahsettiği komisyonun üyeleri şimdiye kadar tetkik ettikleri yüze yakın yabancı devlet anayasasında ne araştırmışlardır diye sormak haklı ve yerinde olur. İşte bütün bu noktalar ki hükümetin Anayasanın tadili meselesini samimi bir şekilde ele almadığı kanaatini vermektedir.

Bu kanaati kuvvetle destekleyen bir karine de hükümet programında vad edilen diğer birtakım konularda hükümetin takınageldiği tavır ve son aylardaki icraatıdır. Filhakika anayasayı, demokratik prensipleri Türkiye'de hakim kılacak şekilde tadil etmek azminde olan bir hükümetin antidemokratik mahiyetleri kendisi tarafından da açıkça kabul edilmiş bazı kanunları kaldırmak şöyle dursun gittikçe artan bir şiddetle tatbik etmek yoluna gitmesi gerekirdi.

Gazeteciler ve Polis

Geçen ayın sonunda üç büyük İstanbul gazetesinin Ankara muhabirlerinin, em niyet makamlarında karşılaştıkları muamele, içte ve dışta geniş yankılar uyardı. Bu hâdisenin, üzerinde durmaya değer, bir değil bir çok cephesi vardır.

Bir hafta önce Cumhurbaşkanlığında ki toplantı ve eğlenceyi haber veren gazetecilerin, bir hafta sonra aynı mahiyette bir haber ihtimali üzerine, Çankaya asfaltında vaziyeti tetkik ve müşahede etmek üzere durup beklemeleri, polislin müdahalesi ile neticelenmiştir. Polis bu sırada bir fotoğrafçıya fiziki tazyikte bulunmuş, diğer muhabirleri de uzunca bir müddet karakolda alakoyarak manevî baskıya tâbi tutmuştur.

Polis, herkesin durmağa seyretmeğe ve isterse resim çekmeğe hakkı bulunduğu bir mahalde gazetecilere müdahalede bulunmakla, yetkisini kötüye kullanmıştır. Nitekim bu yüzden muhabirler kendilerini dâvâ etmişlerdir.

Polise müdahalede bulunmasını emreden makamlar ise, polisin bu müdahalesini ve hukuken ne de adâp, ahlâk ve nasafet bakımından savunabilecek en ufak bir bahane dahi bulacak durumda değildirler. Polisin müdahalesini savunmaya yeltenmemekle beraber, gazetecilerin bu tecrüsesizliğini haklı bulmayanların iddiası şudur: "Hangi mevkide olursa olsun, herkesin bir hususî hayatı vardır ve buna başkalarının, hele gazetecilerin müdahale etmesi doğru değildir."

Durumu bu şekilde mütalâa etmek isteyenlere şunu hatırlatmak yerinde olur ki, âmme hizmetinde önemli yer almış olan şahsiyetlerin hayatında, yalnız kendilerini ilgilendiren kısım, bugünün devlet anlayışında çok daralmıştır. Bir devlet reisinin, bir başbakanın, elbisesi, yaşayış tarzı, mutfağında pişen yemekten tutun da, hangi şarkıyı veya müziği sevdiğine kadar herşey halkı ilgilendirmektedir. Bir demokraside, gazetecinin bu konularda haber kıymeti olabilecek havadisleri bulup çıkartması gayet tabii bir hakkıdır. Devlet adamının yalnız eğlence tarzı, zamanı v.s. değil, hususî hayatında en mahrem cepheyi teşkil eden aşk hayatının da, âmmenin malı olduğunu, Prenses Margaret-Albay Townsend misalinden daha iyi anlatan bir hâdise tasavvur edilebilir mi?

Bununla beraber, polisin müdahalesinde, en endişe verici ve yakışsız cihet bu değildir. Polis muhabirlerden birine, kendinin dost olmıyan yabancı bir devlet elçiliğine vesika atarken yakalandığı tarzında zabıt tutma tehdidinde bulunmuştur. Kanaatimizce, bu tehdit son hâdisenin en tehlikeli en tiksinti verici cephesini teşkil etmektedir. Türk polisi halkın ve vatandaşın hak ve hürriyetlerini koruma, vatanımızda korkudan azade bir hayat sürmemizi temin etme işiyle görevlidir. Vatandaş, düzme, uydurma ithanlarla tehditte bulunma, son yıllarda foyası ardı ardına çıkan totaliter devletlerin baş vurduğu bir metoddur. Faşist ve komünist memleketlerdeki hayatı, çekilmez ve gayrı insanî yapan şey, bu memleketlerde kanun hâkimiyeti yerine, polisin keyfi müdahalesinin cari oluşudur. Stalin devrinde, siyasi polisin sahte deliller ve düzme mahkemelerle, binler ve yüzbinlerce insanı nasıl katlettiğini, bugün dünya birer birer öğrenmektedir. Diktatörlük ve polis devleti rejiminin, tiksinti uyandıran bu vahşeti cihanın gözü önüne serilmişken, mensup olduğumuz hür dünya Atlantik Paktının 2 nci maddesinde ifadesini bulan yüksek ahlâkî ve hukukî idealleri daha da geliştirmek ve takviye etmek yollarını ararken, memleketimizde insan kaderinin en karanlık devirlerinde görünen polis metodlarını hatırlatacak hâdiselerin cereyanı iztirap vericidir.

NATO'nun Yeni İstikameti

4-5 Mayıs tarihlerinde yapılan Bakanlar seviyesindeki NATO Konseyi toplantısı, dünya siyasi konjontüründeki değiş-

melere intibak bakımından iyi bir başlangıç teşkil etmiştir. Dışişleri Bakanları, bir yandan Sovyet siyasetinde bazı değişiklikler olduğunu kabul etmekle bilhassa bazı Avrupa muhitlerinde kendilerine yapılan elâstikiyetsizlik ittihamının yersizliğini is-

FORUM ve Tarafsızlık

Zaman zaman dergimizin hüviyeti ve istikameti hakkında, bazı çevrelerde, hükümler verildiğine şahit oluyoruz. Öğrendiğimize göre, son olarak CMP Genel Sekreterliği de bir tamimde dergimizin bir parti tarafından çıkarıldığını iddia etmiştir.

Böyle iddialı hususlarda şimdiye kadar kâfi açıklamada bulunduğumuz zannediyoruz. Esasen bütün bu şayiaları yalanlamaya kalkmanın hem kendimiz hem de okuyucularımız için fuzulî bir külfet olduğuna kaniyiz. Çünkü Forum iki buçuk yıldır yayın hayatındadır ve okurlarının temyiz kabiliyeti ve anlayışına tam güveni olan bir dergidir.

Dergimizin ana vasfı, Türk inkilâbına, batı uygarlığının kıymetlerine, hür düşünceye ve ilmi araştırmaya derin itimadı ve bağlılığıdır. Forum etrafında toplanan bizler, şu veya bu doktrini takipten, şu veya bu cereyana mensup olmaktan çok, memleketin bugün ihtiyacını en şiddetle duyduğu yeni fikirlerin bulunması ve araştırılması işine kendimizi vakfetmek istiyoruz. Bu sebeple, şu veya bu siyasi partinin faaliyeti bizi ilgilendirmez. Bizim yaptığımız bir âmme hizmetidir. Çalışmalarımız, istifade edilmeğe değer bulunuyorsa, bundan muhalif muvafık herkes, her teşekkül istifade edebilir. Forum'da bunun ötesinde bir şeyler arıyanlar yanıldıklarını daima göreceklerdir.

Herşeyi bilinen ve alışılan bir kalıp ve sınıf içinde mütalâa etmeye kalkmak, iptidai zihniyetin tipik tezahürlerinden biridir. Forum'un aşırı solcularca kapitalist ve burjuva, aşırı sağcılar ve irtica taraftarları için, kızıl ve mason, partizanlar için rakip şu veya bu partiye mensup telâkki edilmesini biz tabii karşılıyoruz. Bütün bu iddialar birbirini tezip ederek, dergimizin hür ve bağımsız bir fikir organı hüviyetini kendiliğinden meydana çıkarmaktadır.

bat etmişler; diğer yandan da Rus siyasetindeki değişikliklerin şumûl ve mahiyeti hakkında aceleci bir iyimserliğe kapılmakla gereken objektiflik ve basireti göstermişlerdir. Ancak, bu toplantı, sadece iyi bir başlangıç olmuştur; zira, Dışişleri Bakanlarının Rus siyasetinin yeni inkişaf-

ları karşısında bilhassa iktisadi sahada alınması gereken tedbirleri henüz tesbit edemedikleri ve bu mevzudaki çalışmaların devam edeceği anlaşılmaktadır.

Atlantik Andlaşmasının 2 nci maddesinin fiili ehemiyetinin artırılması konusu üzerinde öteden beri durulur. İktisadi işbirliğinin müstakil bir teşekkül olarak NATO'da nasıl yeni bir şekil alacağını tesbit etmek kolay bir iş değildir. Bununla beraber, gerek iktisadi, gerek siyasi bakımdan, geri kalmış memleketlerin hür dünyaya bağlanmaları zarureti bunlara yapılacak ekonomik yardım meselesini beraberce ele almak lüzumunu aktüel bir mesele haline getirmiştir. Fransa'nın, bu işin, yeni kurulacak bir Birleşmiş Milletler ajansına tevdi edilmesi teklifi, Amerika ve İngiltere tarafından pek müsaait karşılanmamıştır. Diğer taraftan, bu yardımın tevzii işinin NATO tarafından görülmesi de, şu anlarda, pek "psikolojik" bir tedbir olmayacaktır. Amerika ve İngiltere'nin temayülü bu meselelerin NATO'da görüşülerek esasların tesbit edilmesi ve bilâhare yardımın iki taraflı anlaşmalarla yapılması merkezindedir.

NATO'nun iktisadi veçhesinin öneminin bâriz bir şekilde artması, askerî veçhesinin öneminin azaldığını göstermez. Bilâkis, Fransa'nın sosyalist Başbakanı Mollet'in 2 Nisanda "U.S. News and World Report" Dergisine söylediği gibi, Ruslarla ancak "kuvvetlişek müzakere edebiliriz." Kaldı ki Sovyet liderlerinin bütün tebesümlerine rağmen Sovyet askerî kudretini artırılmasına hâlâ aralıksız devam edilmektedir.

NATO'nun askerî çalışmalarının askerler tarafından arzu edilen mükemmeliyete erişemediği doğru ise de bu çalışmalar hiçbir suretle bir başarısızlık teşkil etmemiştir. Filhakika, 1952 Lizbon toplantısında derpiş edilen büyük konvansiyonel kuvvetler kurulmuş değildir; ancak, bunun sebebi, NATO Devletlerinde savunma iradesinin azlığı değil, fakat, atom stratejisi muvacehesinde böyle bir inkişafın lüzumu hakkında ciddi tereddütler doğmuş bulunmasıdır. Bugün hâkim olan gidış, NATO Camiasının atomik ve termo-nükleer taktik ve stratejik silâh ve birliklerini ve bunlara karşı korunma vasıtalarını devamlı surette tekâmül ettirmesi; buna mukabil, konvansiyonel kuvvetlerin umumî seviyesi artık artırılmaksızın bunları yeni askerî icablara göre ve kaliteyi herşeyden önce nazarı itibara alarak yeniden tertipleme yolundadır. Amerikan askerî malzeme yardımının da bu esaslara göre ayarlanmakta olduğu yapılan beyanlardan anlaşılmaktadır.

NATO, siyasi çalışmalarını bakımından da daha ileri bir tesanüde muhtaçtır. Stalin politikası karşısında hızla teessüs eden savunma tesanüdünün bugün daha dinamik bir şekle inkişaf etmesi ve bunun için de herşeyden evvel NATO memleketlerinin kendi aralarındaki ihtilâfları ve görüş ayrılıklarını Camia'nın üzerine çıkarmaktan tevakkî eylemeleri lâzımdır. Avrupa Ordusu krizi kadar vahim olmamakla beraber, NATO son zamanlarda müttefikler arasındaki ayrılıkların çoğaldığını görmüştür. İzlanda Amerikan üslerini kendi uh-

desine almak istemiş; Fransa önemli adette tümenlerini Cezayir'e yollamış; Bağdat Paketi mevzuunda Türkiye ve İngiltereyle Fransa arasında görüş farkları belirilmiş; Kıbrıs meselesi İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ı endişe verici bir şekilde birbirlerinden ayırmış; ve, 6 Mayıs tarihli "Observer" in belirttiği gibi "Türk iktisadiyatının artan bir şekilde sarsıntılara maruz kalması, askerî bir kale olarak Türkiye'nin kıymeti istifhamını ortaya çıkarmıştır" Bütün bunlar, NATO memleketlerinin, bu arada Türkiye'nin, her sahada milletlerarası işbirliğinin icaplarına daha ziyade uymalarını zarurî kılan işaretlerdir.

NATO memleketlerinin, bilhassa Ortadoğu, Asya ve Afrika'da münferiden takip ettikleri siyasetlerin, bir camia olarak NATO'ya tesir ettiğini de açıkça görmeleri lâzımdır. NATO, müşterek politika meselelerinin takip ve tahlil edildiği, serbestçe görüldüğü ve tenkit edildiği bir teşekkül olmaktan daha ileri gitmek ve umumî siyasetin evvel'emirde birlikte tesbit edildiği bir "aeropaj" olmaya doğru inkişaf etmek mecburiyetindedir.

Bu umumî siyasetin ana temeli de, NATO'nun, maksat itibariyle tarihte benzerlerine çok rastlanan bir askerî koalisyonundan daha ileri bir teşekkül olarak Batı medeniyetinin kıymet hükümlerine istinat ettiğini ve bu kıymetlerin savunmasına çalıştığını dünyaya isbat etmek, bu noktada mevcut bütün şüphe ve tereddütleri silmek olmalıdır. NATO Camiası, geri kalmış memleketler Batıdan uzaklaştıkları takdirde, tehlikeli bir tecerrüt vaziyetine düşecektir. Geri kalmış memleketlerin Batı'ya bağlılıklarının bugünkü seviyesinde idamesi olsun, arttırılması olsun (ki asıl gayenin bu olması icab ettiği muhakkaktır), batı medeniyeti kıymetlerinin ve metodlarının terkedilmemesi gerektiği suurunun onlarda takviye edilmesine vâbestedir; iktisadî yardım bunun için ancak zarurî vasıtalarından biridir. NATO memleketlerinin, her zamandan çok bu kıymetlerin önemini belirtmeleri ve kısa vâdeli mülâhazaları bunların önüne almayarak hem dış politikadaki, hem de dahildeki tutumlarında bu esaslara riayet etmeleri fevkalâde mühimdir.

Bu bakımdan, Türkiye'nin, gerek NATO Camiasında itibarlı olması ve sözünün dinlenmesi, gerek - birçok uzun vadeli meselelerimiz esasen kendilerinininkilerle müşterek olan - Orta ve Uzak Doğu memleketlerine örnek olabilmesi ve binnetice ananevi köprü vazifesini hakkıyla ifâ edebilmesi, memleketimizde demokrasi, insan hakları ve hürriyet mefhumlarının demagog idarecilerin ağzından kurtarılmasına bağlıdır.

Tahran Demecinin Yankıları

Başbakanın Tahran demecinin yankıları devam ediyor. Olayların ışığında iki

nokta üzerinde durmak faydalı olur. Bunlardan birincisi, Doğu-Batı münasebetleri hakkında yapılan yorum, diğeri ise Bağdat Paketine muhalif olanlara karşı takınılan tavırdır.

Bugün Batılı devlet adamları Rusya'da meydana gelen değişmelerin Doğu-Batı münasebetlerinde yeni bir devreye yol açabileceğini ciddi bir şekilde düşünmektedirler. Yetkili makamlar doğacak yeni şartlara intibak etmek için dış politikalarını gözden geçiriyorlar. Bu değişimin istikameti ise hem idareciler hem de kitleler için memnuniyet verici ve temenni edilen bir mahiyet taşımaktadır. Böyle bir hava içinde, soğuk harbin en kesif devrelerini hatırlatan bir sertlikte ve bu konuda farklı düşünenleri itham eden bir konuşma yapmak hükümetimize prestij kazandıracak bir hareket değildir. Gerçi bugün hâlâ soğuk harp taraftarlığı yapan devletler vardır. Fakat bunlar, gevşeme politikasında kaybedilecek menfaatleri olan devletlerdir. Türkiye için böyle bir şey varit değildir. Doğu-batı münasebetlerinin bugünkü şeklini almasından Türkiye ancak istifade edebilir. Kendimizi değiştirmekte olan şartlara hazırlamazsak ilerde büyük kayıplara uğrarız. Başbakanın bu konudaki sözlerine karşı en iyi tekdizi ve dış politikamıza yapılan en iyi ikazı Atlantik Paketi bakanlar konseyinin tebliğinde bulmak mümkündür. Güvenlik konusunda büyük bir ihtiyatla davranmakla beraber, tebliğ, yeni gelişmeler hakkında ümitvar olduğunu belirtmiş ve büyük bir gerçeklikle, paketi yeni şartlara intibak ettirme hususunda tedbirler alındığını ifade etmiştir. Bundan ders alıp bizi koyu soğuk harp taraftarı olmak gibi sevimsiz bir şöhrete ulaştırın ölçsüz konuşmalara son vermek gerekir.

Üzerinde durulacak ikinci nokta ise Başbakanın Bağdat paketi aleyhtarları için söylediği ağır sözlerdir. Bunlar ne paktın gayelerine ne de Türkiye'nin uzun vadeli menfaatlerine uygundur. Bağdat Paketi'nin gayesi Ortadoğuda birlik kurmaktır. Bunun tek yolu ise kendisine aleyhtar olanları ve pakta girmekte tereddüt edenleri ikna etmektir. Pakta karşı yapılan en önemli tenkit, bunun Ortadoğuda bir anlaşmazlık konusu haline geldiğidir. Başbakan ise pakta aleyhtar olanlarla "Siyaset sahasında mücadele etmek" gerektiğini ileri sürerek paketi sadece bir tartışma değil aynı zamanda bir çatışma konusu haline getirmeye teklif etmiştir. Bu, paktın gayelerinin tahakkuku ve hayatiyeti için hiç te yapıcı bir hal tarzı değildir. Nitekim bakanlar konseyinin tebliğindeki olgun ve anlayışlı ifade bunun diğer üyelerce de benimsenmediğini göstermiş ve Başbakanın konuşmasına bir tekdiz olmuştur. Bu durum, pakt aleyhtarlarının haksız şimşeklerini sadece Türkiye'ye tevlih etmelerine yol açmış ve bizi, sebepsiz, Mısır'la karşı karşıya bırakmıştır. Mısır basınında ve radyosunda aleyhimize açılan kampanya ile buna verilen cevap anlaşmazlığı daha haharetili bir safhaya sokmuştur. Gerçi Nasır, bugün, İsrail meselesi ve Arab milliyetçiliği gibi sebeplerden dolayı Ortadoğu meselelerini kıymetlendirmekte bazı optik hatalara düşmektedir. Fakat Mısır'ın ilerde bu bölgenin uzun vadeli meselelerin-

de en önemli muhatabımız olacağını unutmamamız gerekir. Mısır idarecilerinin bugünkü problemlerine anlayış göstermek ve kendilerini ikaz ederken ölçülü davranmak zorundayız. Ayrıca Nasır'ın Arab âleminde büyük bir prestiji olduğunu unutmayalım. Yersiz hücumlarımızın, burada, zaten başka sebeplerle bize karşı doğmuş olan tepkileri kamçılacağı düşünelim.

Sadece ölçsüz söylenmiş birkaç sözün bizi içine düşürdüğü durum meydana gelir. Sorumlu kimselerin hiç olmazsa dış politika meselelerinde daha dikkatli davranmalarını istemek hakkımızdır.

Kömür Havzasındaki İş Kazaları

Zonguldak kömür madenlerinde vuku bulmakta olan iş kazaları, üzerinde ehemmiyetle durulmaya değer bir kesafet peyda etmiştir. Bu kazalar evvelâ memlekete sâniyen İşçi Sigortaları Kurumuna neye mal olmaktadır?

Geçen yıl vuku bulan grizuda 60 kadar işçi feci bir şekilde hayatlarını kaybetmiş, 40 a yakın işçi de geçici veya devamlı olarak malûl kalmıştı. Aradan bir yıldan fazla bir zaman geçti. Umumi efkâr bu kazanın sebeplerini henüz öğrenmiş değildir. Umumi efkârdan gayri belki bir milyon liraya yakın tazminat ve malûliyet maaşı ödemek mecburiyetinde bulunan İşçi Sigortaları Kurumu da kazanın sebepleri hakkında sarih ve kâfi malûmata sahip değildir. Çünkü bu Kurumun bir iş emniyeti servisi yoktur ve bu ona çok pahalıya mal olmaktadır. Bütün işyerlerinde lüzumlu iş emniyeti tedbirlerinin alınmasını sağlamakla vazifeli bulunan Çalışma Bakanlığının ise böyle bir hizmeti ifa edecek teknik bir servise malik bulunmadığı herkesçe bilinmektedir.

Geçen ayın sonlarında gene Zonguldak Kömür madenlerinde vuku bulan iki kaza 13 işçinin ölümüne sebep olmuş ve 30 kadar işçiyi de kısmen veya tamamen malûl bırakmıştı. Bu kazaların sebeplerini de şüphesiz gene ne umumi efkâr, ne Çalışma Bakanlığı ne de İşçi Sigortaları Kurumu öğrenmeyecek ve kurum tazminatları ve malûliyet aylıklarını ödemekle yetinecektir. Sarıyar barajı inşaatında da kazalar normal nisbetin çok üstünde bulunmaktadır.

İş kazaları mevzuunda herkese bilinen basit bir prensip vardır: Tazminattan önce önlemek prensibi. İlgili makamların çalışmaları bu istikamete ciddi bir şekilde yönelmedikçe bir gün İşçi Sigortaları Kurumunun kaynakları tazminatları da karşılayamayacak bir duruma düşebilir.

Sonra İş kazalarının sık sık tekeretli işçilerin verimi üzerinde derin bir tesir icra eder. Acaba İşletmeler Bakanlığı ve Etibank geçen yıl ve bu yıl vuku bulan kazalardan sonra merak edip kömür madenlerinde işçi veriminin ne nisbette düştüğünü araştırdı mı?

En ağır ve bir çok baba yiğidin cesaret edemeyeceği şartlar altında çalışmak mecburiyetinde bulunan insanların hayatlarını korumak onları çalıştıranların en başta gelen vazifeleridir. İnsan hayatı bahis konusu olunca başka hiçbir mülâhaza öncelik iktisap etmemelidir.

Açık Kapanıyor mu?

Ocak-Mart 1956 devresinde İthalat 313.7 milyon T.L., İhracat ise 279.3 milyon T.L. sıdır. Buna göre, ticaret açığı 34 milyon lira kadardır. Aynı devre için 1955 açığı bunun hemen üç misli 100 milyon lira idi. Aşağıdaki tablo Ocak-Mart devresi için daha evvelki yıllardaki açık durumlarını göstermektedir. Üç aylık ve yıllık açık rakamları milyon T.L. olarak verilmiştir.

	Ocak-Mart	Açığın İhracata nisbeti	Yıllık Açık	Yıllık Açığa nisbeti
1952	69	21	540	13
1953	33	10	382	9
1954	69	22	401	17
1955	100	29	516	19
1956	34	12	—	—

Bu tablodan anlaşılacağına göre, 1956 da açık gerek mutlak olarak, gerekse bu devrenin ihracat kıymetine nisbet olarak küçülmektedir. Açığın ortalama yüzde 18 inin ilk üç aylık devrede meydana geldiğini farzederseniz, yıl sonuna kadar meydana gelecek açık, 188 milyon lira civarında olacaktır. 400-500 milyon liralık açık devrinin artık gerilerde kalmış olduğu aşikârdır.

Uzun zamandanberi büyük ticaret açıkları vermemizden şikâyet edenlerin bu gelişmeyi memnurlukla karşılamaları lâzım. Ancak, açığın azalmasında asıl önemli rolü oynayan ithalatın azalmasıdır. Düşündürücü olan da budur. Esasen 1953 ten beri Türkiye'nin daha uzun müddet büyük açıklar vermiye devam edebileceğinden şüphe edilmekteydi. Amerikan yardımı vesair milletlerarası teşekküllerden elde edilen krediler açığın bir kısmının finanse edilmesine imkân veriyordu. Hemen her tediye bilançosundan açığın önemlice bir kısmının da kısa vadeli kredilerle finanse edildiği anlaşılıyordu. Bizim tediye bilançomuzda kısa vadeli kredi olarak verilen meblâğın bir kısmının, karşı memleket hesaplarında tahsil edilmeyen alacaklar olarak görüldüğü de artık herkesin bildiği bir hadise haline gelmiştir.

Üç dört senedir devam eden açıklarla ilgili olarak ileri sürülen bir diğer nokta da, "hakiki açık" rakamlarının elde edilmesi için bunların bir miktar iskonto edilmesi zaruretidir. Bil-

hasa 1954 ten itibaren Türk parasının resmî değeri ile karaborsa değeri arasındaki farkın büyümesi döviz kaçakçılığını arttırmıştır. Külliyyetli döviz kaçakçılığının en önemli vastası da ticaret olmak gerekir. Bu, tabiatıyla ihracat kıymetinin düşük ve ithalat kıymetinin yüksek beyan edilmesi suretiyle yapılır. Bu keyfiyet açık olarak hesap edilen meblâğın büyümesine sebep olur. Öte yandan kredili ithalatın önemli bir kısmının, bilhassa son yıllarda, hakiki kredili ithalat olmayıp, bedeli serbest kur üzerinden ve kaçırılan dövizlerle finanse edilen ithalat olduğu da ileri sürülenler arasındadır. Bu hadiselerin vuku bulduğuna şüphe olmamakla beraber, elde başka kemmi bilgi mevcut olmadığından dış ticaret istatistiklerinden elde edilen ithalat ve ihracat kıymetleri farkını ticaret açığı olarak kabul etmekten başka çare görünmemektedir. Esasen 1956 da döviz kaçakçılığının ortadan kalktığını veya azaldığını farzetmek için bir sebep bulunmadığına göre, muhtelif yıllara ait açıklar arasındaki büyüklük münasebetlerinde bir değişme olmamıştır ve 1956 da açık, azalma temayülleri göstermektedir. Bu suretle bundan böyle ithalat kıymetlerimizde önemli daralmalar beklenmesi tabii olmaktadır.

İthalat fiyatlarının yükselmesinden dolayı, ithalat miktarlarında bir müddetten beri bir daralmanın başlamış olması çok muhtemeldir. Aşağıdaki tablo belli başlı istihlâk maddeleri ve hammaddelerin yıllık miktarlarını endeks olarak göstermektedir. Aynı maddelere ait 1954 miktarları 100 olarak alınmıştır. Meselâ tabloya göre 1954 te 100 radyo gelmişse 1955 te 15 tane gelmiştir.

Madde	1955 Endeks rakamı
Kahve, kakao, çay	87
Radyo	15
Lâstik, muşamba	115
Tıbbî maddeler	116
Mensucat	80
Merinos	32
İplik	58
İç ve dış lâstik	42
Akaryakıt	101

Tabloda gösterilen maddeler için 1955 ithalat miktarlarında 1954 e nazaran umumiyetle düşme olduğu ve bu düşmenin sanayi ham maddelerinde daha bariz bir manzara arzettiği görülmektedir. Tabii, sadece bu maddelere bakarak 1955 ithalat hacminin 1954 tekinden daha düşük olduğu neticesine varılmaz. Bu hususta güvenilir bir endeks maalesef mevcut değildir. Fakat, kıymet itibarıyla 1952 den beri devam eden tedricî daralmanın, ithalat fiyatlarının yükselmekte olmasından dolayı hacim itibarıyla daha önemli bir daralma ifade etmesi kuvvetle muhtemeldir. Gelişmekte olan bir ekonomide dış

ticaret tıkanıklığı en önemli güçlüklerden birini teşkil eder. Yatırımlar döviz kazanma ve döviz tasarrufu mülâhazaları göz önünde tutularak yapılmazsa, döviz ihtiyatları ve dış kredi imkânlarının tükenmesi ile, ithalatın daralması temayülleri başlar. Belki açık kapanır: Fakat ithalatın, arttırılmıyan ihracatın seviyesine inmesi ile, 1956 nın ilk üç ayına ait neticeler Türkiye'de bu temayülün kuvvetle başladığı intibamı uyandırıyor. Şimdiye kadar bu daralmanın tesirini daha çok bazı istihlâk maddeleri ve endüstri ham maddeleri üzerinde göstermiş olması muhtemeldir. Harcâlem istihlâk maddelerindeki daralma bir huzursuzluk doğurmakla kalır. Ham madde ve yedek parça yokluğu ise, gelişmekte olan bir ekonomi için çok mahzurlu bir duruma, atıl kapasiteye yol açar. Bu bakımdan yukarıdaki akaryakıt için 101 endeks rakamının ifade ettiği mana gözden kaçmamalıdır. 1955 içinde hemen hemen 1954 teki kadar akaryakıt kullanılmıştır. O halde, ya istihlâk azalmıştır, veyahutta akaryakıtı dayanan iktisadi faaliyetlerde bir gelişme, bir artma olmamıştır; bu faaliyet 1954 deki seviyesini aynen idame etmiştir. Fakat yeni dış krediler bulunmadığı takdirde, diğer ithalatla beraber akaryakıt ithalatının da azalması beklenebilir. Daha önemlisi, bu temayül devam ettiği takdirde 1956 da ithal edilebilecek yatırım teçhizat ve malzemesinde de bir daralma olması normal hale gelecektir.

Bütün iktisadi işlerimiz için olduğu gibi, dış ticaret meselemizin de külliyyetli bir dış yardım ve kredi temin edilemeyeceği faraziyesine göre ele alınması, realist ve makul bir hal çaresine bağlanması zamanı gelmiş olmalıdır. Resmî politikamızda nihayet bu lüzumun idrâk edilmiş olduğunu gösterecek hiçbir değişiklik meydana gelmemişe benzemektedir. Mevcut verimsiz kontrol vasıta ve usullerimize, güçlükler arttıkça yeni yeni yamalar vurup, uzun vadeli bir yardım veya kredi halâ ümitle beklemiye devam ediyoruz.

Petrol İhtiyacımız

Son yıllarda memleketimizin petrol sarfiyatı önemli artışlar göstermiştir. Bunun önümüzdeki yıllarda da aynı istikamette gelişeceği kolaylıkla tahmin edilebilir. Bu gelişmeyi hazırlayan sebepler uzun boylu düşünmeye lüzum göstermeyecek derecede belli şeylerdir. Kara yolları inşa programının peyder pey devam edegelen ikmali ile artan kara ulaştırması, ziraatta geniş mikyasta tatbik edilmeye başlanılan

makineleşme, büyük şehirlerdeki nüfus artmaları neticesinde kesafetini arttıran şehir trafiği, ısınma ve aydınlanmada gittikçe artan ölçülerde gaz yağı kullanılması ve nihayet demir yolu ulaştırmasında son yıllarda mazottan istifade edilmeye başlanması artış sebeplerinin başlıcalarıdır. Sarfiyatın karnıçılanmasında, bir dereceye kadar, kendi petrolerimize, haklı olarak, bağladığımız ümitlerin de rolü olabileceğini burada kaydetmeliyiz.

Fakat ne var ki sahip bulunduğumuz petrol istihsal imkânlarımız bu gün bütün ihtiyacımızı tatmin etmekten henüz oldukça uzaktır. İhmal edilip işletmeye açılmış bulunan petrol rafineri tesislerimiz yılda 52,5 bin ton motor benzini, 16 b. t. motorin, 130 b. t. fuel oil ve 51 b. t. asfalt istihsal etmek üzere ancak 250 bin ton ham petrol işleyebilmektedir. Elde edilen asfalt ihtiyacımızın tamamını karşılayabilmekte ise de, kendi istihsalimiz olan benzin yekûn ihtiyacın %15, motorin ise ancak %6,7 ini karşılayabilmektedir. İleride bu nisbetlerin önemli derecelerde yükseleceğini ümit edebilmemiz için makul ve kuvvetli bir çok sebep mevcuttur. Mamafih bu mevzuda tam manasiyle iyimser olabilmemiz için bazı çetin engelleri aşmak zorunda kalacağımızı da hatırdan çıkarmamız lâzımdır.

İçinde bulunduğumuz yıla gelinceye kadar akar yakıt ihtiyacımızın tamamı dışarıdan ithal edilenlerle karşılanmıştır. Akar yakıt ithali gerek kıymet ve gerekse miktar itibarıyla yekûn ithalâtımız içinde önemi gittikçe artan bir kalem olarak yer almıştır. Aşağıdaki tablo devamlı artış seyrini açık bir şekilde göstermektedir.

	(1.000.000) T.L.	(1.000) Ton
1938	6,8	252,2
1946	14,6	189,4
1950	58,7	506,7
1951	86,0	665,3
1952	112,8	818,9
1953	124,6	962,2
1954	115,2	964,8
1955	118,2	971,7

(Akaryakıt adı altında bir kalem halinde gösterilen maddeler arasında başlıca benzin, gaz yağı, mazot, motorin, makine yağları, vazelin, parafin, asfalt v.s. yer almaktadır).

Akaryakıt ithalindeki bu mutlak değer artışları yekûn ithalat içinde de tesirlerini göstermekten hall kalmamışlardır. Akaryakıt ithal kaleminin kıymet olarak yekûn ithalat kıymetine oranı 1955 yılında 1938 yılındakinin hemen hemen iki misline çıkmıştır. Bir kaç karakteristik yıl için bu oranlar aşağıdaki gibidir:

1938	%4,5
1946	%6,5
1950	%7,3
1955	%8,5

Görülüyor ki petrol ithalatı için gittikçe artan miktarlarda dövizimiz dışarıya akıp gitmektedir. Fakat bu gün bu mevzuda daha kısa vadeler içinde halledilmesi gereken bir mesele ile karşı karşıya bulunmaktayız. Hadise şudur: Türkiye'nin dünya petrol ticaretini ellerinde tutan büyük petrol şirketlerine geçen yılın ortalarından beri bir türlü ödeyemediği oldukça büyük bir borcu vardır (17 milyon Sterlin). Aynı tarihten beri petrol ihtiyacımız ancak nakdi ödemelerle temin edilebilen teslimlerle karşılanmaya çalışılmaktadır. Tam karşılığını ödemedikçe petrol elde edebilmemiz tamamen imkânsız hale gelmiştir. Dış ticaretimizin içinde bulunduğu durum yüzünden ise petrol temini için lüzumlu döviz bulabilmemiz de son derece zor bir hale gelmiştir. Bir taraftan da elde mevcut stoklar tükenmiş vaziyettedir. Vahim olmaları muhtemel bazı buhranlı durumların ilk işaretleri ise kendilerini gösterir gibidir.

Duruma bir çare olmak üzere Romanya ve İrandan petrol ithal etme imkânları üzerinde durulduğu ve bu hususta teşebbüse geçilip müzakerelere başlandığı haber verilmektedir. İrandan petrol ithal edebilmemiz ne dereceye kadar imkân dahilinde olabilir? Bu üzerinde durulacak bir sorudur. Bilindiği gibi, İran petroleri, bugün bize yukarıda işaret ettiğimiz sebepler dolayısıyla petrol vermekte arzulu olmayan mahdut sayıda şirketin elindedir. Bu şirketler aynı zamanda dünya petrol nakliye imkânlarını da ellerinde tutmakta ve tam bir inhisar durumuna sahip bulunmaktadırlar. İran bize ancak kendi devlet payından bir miktar petrol verebilir. Bunun nakliyesi ise tamamen inhisarcı şirketlerin davranışlarına bağlıdır. İşin bu noktasında da fazla ümitli olabilmemize imkân yoktur. Karadan nakliyat ise abes bir ümit olur. O halde ne yapmalıdır? Son günlerde duyulan bazı haberlere inanmak caizse, hükümet bu soruyu, Romanya ile petrol alışverişine girişmeğe hazırlanmakla cevaplandırmak niyetindedir.

Romanyadan petrol temin edebilmemizin üç şekilde mümkün olabileceği mülâhaza edilmektedir: Karşılık olarak mal vermek suretiyle; Rusyanın araya girip bazı zorlukların yenilmesine yardım etmek suretiyle veya Rusyadan uzun vadeli ucuz faizli bir mal kredisi kabul etmek suretiyle. İşlerin ne şekil alacağını ve nasıl bir hal yoluna sokulacağını pek yakın bir gelecekte görmemiz mukadderdir. Temenni edilecek şey, anlayışla hareket edip, memleket ihtiyaçlarının ve menfaatlerinin en salim yoldan garanti altına alınmasıdır.

Eski Dostun Tavsiyeleri

Eisenhower'in 4,9 milyar dolarlık dış yardım programı, Ayan meclisinin dışişleri komisyonunda müzakere edilmeğe başlanmıştır. Bu münasebetle, İCA idarecilerinden Mr. Hollitzer, Komisyonunda verdiği nutukta, Türkiye'nin içinde bulunduğu problemlerden sempatiyle bahsetmiş ve iktisadi yardım yapılmasını kuvvetle desteklemiştir.

Bu münakaşaların başlamasından hemen biraz evvel Clarence Randall, memleketimiz hakkındaki raporunu Başkana sunmuştur. Ayrıca görüşlerini, gayet geniş bir okuyucu kütlesine hitap eden Life Dergisinde de neşretmiştir.

Randall'ın yazısı memleketimize yapılan yardımın arttırılması hususunda müsaait bir hava yaratacak mahiyettedir.

Ancak gerek Mr. Hollitzer'in gerekse Mr. Randall'ın memleketimiz hakkındaki lehte mütalâaları, Amerikalıların bu hususta evvelden beri ısrar ettikleri bazı tedbirlerin alındığı ve alınmakta olduğu fazaiyesine dayanmaktadır.

Binaenaleyh, bize yapılacak iktisadi yardım hususunda, son sıralarda Amerikada müşahede edilen gelişmelerde herhangi bir yenilik, herhangi bir tavır değişikliği bahis mevzuu değildir. Yardım gene, gerek yerli gerek yabancı mütehasısların defaatle tavsiye ettikleri istikrar tedbirlerinin alınması şartına muallâktır.

Halbuki, bütçe müzakereleri sırasında gerek Maliye Bakanını gerekse Başbakan tarafından, enflasyonun önlenmesi için alınacağı bildirilen tedbirler, maalesef hâlâ tatbikata konulmuş değildir. Gerçi, mevcut istatistiklerin kifayetsizliği, bu hususu kat'i olarak isbata kâfi değilse de, bilhassa son haftalarda bazı fiatlarda müşahede edilen hızlı artışlar bu istikamette haklı şüpheler uyandırmaktadır.

Bu münasebetle şu noktayı bilhassa hatırlatmak yerinde olur ki, Amerikan yardımının idare tekniği, kabul edilmiş bir yardımın bile istenildiği zaman kısılmasına veya tamamen kesilmesine imkân vermektedir.

Merkez Bankası Yıllık Toplantısı

Malûm olduğu üzere, Merkez Bankamız 1933 yılında kurulmuş bir Anonim Şirkettir. 15 milyon T.L. olan sermayesinin % 25 ine devlet sahiptir. Geri kalan hisseler, yerli ve yabancı bankalar ve şirket şahısların mülkiyetindedir. Böyle olmakla beraber hususî bir kanunla kurulan (1315 sayılı kanun) Merkez Bankamızın kuruluş ve işleyişi, kanunla tanzim edilmiştir. Bu sebeple hissedarlardan müteşekkil olan umumî heyetin selâhiyetleri oldukça mahduttur. 26 Nisan 1955 tarihinde son toplantısını yapan Umumi Heyet, İdare Meclisinin hazırladığı raporu tetkik etmiş, blâncô kâr ve zarar hesabını

tasdik etmiş, kârın dağıtılması ve İdare Meclisinin ibrası hususunda karar vermiş, nihayet B ve C sınıfı hissedarların (Millî bankalar, yabancı bankalar, imtiyazlı şirketler) bir ve D sınıfı hissedarların (Türk ticarî müesseseleri, hakiki ve hükmi şahıslar) bir murakıp seçmeleri ile faaliyetini tamamlamıştır.

İdare Meclisinin raporu 60 sahifelik bir belgedir. Bunun 35 sahifesi dünya iktisadiyatındaki gelişmelere dair umumî mülâhazalardan ibarettir. Geriye kalan 25 sahife içinde, bütçe gerekçesinden itibaren, hemen her yerde tekrarlanan istatistik ve bilgilerden ibarettir. Memleketimizin iktisadî hayatıyla en sıkı münasebet idame ettiren yarı resmî bir müessesenin raporunda, karşılaşılan iktisadî meselelere dair en ufak aydınlatıcı bir tahlil ve görüşe rastlamak mümkün değildir. Dış ticaret açısından, fiat yükselişine kadar her hâdise, kalkınmanın neticesi diye izah edilgeleken resmî görüşe tipatip uymaktadır. Binaenaleyh, Merkez Bankası senelik raporunda iktisadî durumumuza dair üzerinde durulmaya değer en ufak bir nokta mevcut değildir.

Bununla beraber raporda, Merkez Bankasının 1954 den 1955 e kadar döviz borçlarındaki artışına dair bazı tafsilât dikkate değer. Net borçluluk 1954 de 400 milyon T.L. kadar, bu 1955 de 600 milyon T.L. civarına yükselmiştir. Merkez Bankasının 1955 yıl sonu döviz borçlarının 374 mil. T.L. sı Amerika ve Avrupa bankalarından alınan avanslar, 42.6 mil T.L. yıl içinde yapılan rapor muamelelerinden, 10.3 mil. T.L. sı muhabirleri nezdinde açtırılan akreditiflerden, 74.8 milyonu ihracatçılara ödenecek senet ve çeklerin döviz kıymetlerinden 22.7 milyonu yabancı elçilik ve şahısların alacaklarından, 73.7 milyonu ise kıring borç bakiyelerinden teşekkül etmektedir.

Banka blâncosundaki bünye değişmelerine, dergimizde daha evvel muhtelif vesilelerle temas edilmiştir. Hazine kefaletini haiz bonolar (iktisadî devlet teşekküllerinin borçlanmaları) hazineye, geçen yıl Banka kanununun 34 üncü maddesinde yapılan tadil neticesinde açılan geniş avanslar, en çok artan kalemlerdir. Geçen yıl Toprak Ofis bonolarının 1 milyar T.L. na yaklaşmasının hasıl edeceği psikolojik tesiri bertaraf etmek için bir muhasebe oyunu ile, 500 milyon T.L. civarındaki ofis borcunun adına "mahsuba tabi matlubat" adı verilerek ofis, bonoları kaleminden başka bir yere aktarılmıştır.

Bu yıl ilk defa olarak, mahsuba tabi matlubatın itfası için senelik kârdan 28 milyon lira ayrılmıştır. Bu yıl Merkez Bankası 48,5 milyon kadar bir kâr yapmıştır. Bu kârdan ancak 1,8 milyonu, 150.000 hisseye taksim edilmek üzere ayrılmıştır. İtibarî kıymeti 100 T.L. olan, ve 1953 yılında borsada 244, 1954 de 236,5 T.L. na satılan Merkez Bankası hisse senetleri, geçen sene tadil edilen 88 inci madde mucibince kârdan mahsubata tabi matlubat için hazineye ayrılacak kısmın artırılması yüzünden epeyce kıymet sukutuna uğramıştır. 1955 Aralık ayında 163 T.L. na düşen bu hisse senetleri brüt olarak 12 T.L. getirdiğine göre gene kârlı sayılabilirse de, eski cazibesini kaybetmiştir.

Hissedarlar umumî heyetinde, ciddi bir görüşme ve murakabe imkânı olamı-

yacağı, bazı hissedarların sorduğu sualle verilen geçiştirici cevaplarla da anlaşılmaktadır. Nitekim 48,5 milyon T.L. kâr eden bir müesseseden hususî hissedarların aldığı 1,8 milyonluk kâr, bu müessesenin sermayesinin % 75 ini veren hususî şahıs ve şirketlerin bu müesseseyi ne dere ceye kadar kontrol edebildiklerini gösteren bir işaret değil midir?

Yeni Pir Fiat Endeksi

Resmî fiyat endekslerinde fiyat artışlarının lâyıkiyle aksettirilmediği malumdur. Bunun sebepleri müteaddittir: endekslerin ihtiva ettiği maddelerin listesi ve endeksin tanziminde maddelere verilen ağırlıklar 1938 denberi değiştirilmediği gibi, karaborsası olan maddeler için ancak resmî fiyatlar alınmaktadır. Bu yüzden fiyat endekslerinin piyasadaki hakiki vaziyeti kat'iyen aksettirmediğine dair umumî bir kanaat mevcuttur. Bu durum karşısında Cumhuriyet gazetesi teşebbüsü ele almış ve Ankara ile İstanbul'daki muhabirlerini fiyat anketleri üzerinde çalıştırmak suretiyle, Ankara ve İstanbul için birer yeni fiyat endeksi hazırlamıştır. Maksat daha ziyade müstehtlik vatandaşın satın aldığı eşya fiyatlarının seyrini doğru olarak takip etmektir. Bu bakımdan İstanbul için 333 maddelik ve Ankara için 327 maddelik birer liste vücutte getirilmiştir. Endeksin hazırlanmasında tatbik edilen usul, fiyatların aritmetik ortalamasını almaktır. Eşyanın ehemmiyetine göre emsal tayin etmek meselesi, tipik masraf bünyesini meydana çıkaracak bir aile bütçesi anketine lüzum gösterir. Bu şartlar altında, Cumhuriyetin endeksinde yapıldığı gibi, aritmetik ortalama usulüne gitmekten başka çare yoktur.

Neşredilen endeks rakamları Mart 1950, Mart 1955, ve Mart 1956 neticelerini göstermektedir. Bunlardan hasıl olan fiyat seyrini, resmî endekslerin gösterdiği fiyat seyriyle mukayese etmek enteresan olacaktır. Cumhuriyetin İstanbul için hazırladığı endeks şu neticeler vermektedir (1950 fiyatları 100 olarak kabul edilmiştir.):

1950 Mart	1955 Mart	1956 Mart
100	174.6	228.7

Konjonktür Dairesinin İstanbul için hazırladığı geçinme endeksine bakarsak aşağıdaki rakamları elde ederiz:

Konjonktür geçinme (1948 — 100)		
1950 aylık ortalama	1955 Şubat	1956 Şubat
104	128	155.9

İki endeksin seyri mukayese edildi-

ğinde, aradaki büyük fark derhal göze çarpacaktır. Cumhuriyetin endeksine göre hesaplanan 1950 ile 1955 arasında fiyat artışı nispeti (% 74,6), konjonktür endeksinin gösterdiği artış nispetinin (% 23.0) üç mislinden fazladır. 1955 ile 1956 arasında fiyat artışı sūr'atı ise, Cumhuriyet endeksine nazaran % 31 iken konjonktür endeksine nazaran %21 dir. Bu rakamlar fiyat artışlarının temposu bakımından da esaslı bir farkın mevcudiyetine delâlet eder.

Resmî endekslere nazaran her bakımdan daha sağlam bir geçinme endeksinin vücutte getirilmesi, İstanbul Ticaret Odasının 1954 zarfında yaptırdığı aile bütçesi anketinin tamamlanmasına bağlıdır. Fakat bu arada, resmî endekslerin, kıfayetsizliğini meydana çıkardığı ve fiyat hareketlerini, daha realist bir tarzda takip etmemize imkân verdiği için, Cumhuriyet Gazetesinin teşebbüsünü candan alkışlamak lazımdır.

Rusların İngiltereden Dönüşü

Rus liderleri, İngiltere'ye yaptıkları 10 günlük ziyareti, nisan ayı sonunda tamamlayarak, memleketlerine dönmüş bulunuyorlar. Bu ziyaretin akisleri, gerek İngiltere'de gerekse bütün dünyada el'an devam etmektedir.

Gerçekten, bu ziyaretin ilgi çekici bir çok yönleri vardır. Bilindiği gibi bu ziyaret geçen yıl Cenevre'de İngiliz, Amerikan, Fransız ve Rus hükümet başkanlarının konferansı esnasında kararlaştırılmıştı. Bu arada, Cenevrede başlamış olduğu iddia edilen dostluk ve anlayış havası filli ve müsbet bir netice hasıl etmemişti. Buna mukabil Rus devlet adamlarının Güney Asya memleketlerine yaptığı seyahat, ve nihayet Ortadoğuya silâh satmaları batı devletleriyle Rusya arasındaki münasebetler bakımından karamsar yorumlara yol açmıştı. Rusların İngiltere seyahatinin Cenevre'denberi biribirini tutmaz görünen hareket hatlarını ve hakiki niyetlerini, aydınlatmaya yardım edeceği ümit ediliyordu.

Görüşmeler esnasında fazla tafsilât verilmemekle beraber seyahat sonunda yayınlanan tebliğ, demeçler ve yorumlarla bu seyahatta elde edilen neticeler hakkında fikir edinmemize yardım etmektedir. Tebliğlerde, Mr. Eden ile Rus liderlerinin demeçlerinde bahis konusu olan meseleler, Ortadoğu durumu, silâhsızlanma, Almanya meselesi, Doğu Batı ticareti ve kültürel münasebetlerdir. Silâhsızlanma, Almanya ve Avrupa mesele-

SEYHAN NAKLİYAT

Limited Ortaklığı

Memleket Nakliyat hizmetinde

lerinde tarafların ayrı görüşlerini muhafaza ettikleri açıkça ifade edilmiştir. Ortadoğu meselesinde, Ruslar, Birleşmiş Milletler kanalıyla bir uzlaşma hareketine iştirak edeceklerini ve işbirliği yapacaklarını vadetmişlerdir. Şekli hiç bir bağla kendilerini bağlamamakla beraber, Birleşmiş Milletlerdeki veto selâhiyetini mahfuz tuttuklarını anlatmak istemişlerdir. Buna rağmen, İngilizler Ortadoğuda çıkacak bir ihtilâfın Rus menfaatlarına da uymıyacağı yolunda izah ve telkinlerde bulunmuşlardır. Bunların Ruslar üzerinde bir miktar tesir gösterdiği anlaşıl-makta ve silâh satışının tahdidi ve Birleşmiş Milletler kanalı ile sulhün garantisi hususunda işbirliği vadeleri, Batı bakımından bir kazanç sayılmaktadır. Buna mukabil, Rusya da Orta doğuda söz sahibi bir devlet haline gelmiş bulunmaktadır. Rusların, bu uzlaşıcı tavırları ve Orta doğuda Arap davasını tam olarak destekleyebilecek bir devlet olmaktan çıkar görünüşü, Arap memleketlerinde yankıları uyandırmıştır. Rusların kendi menfaatlarına göre, opportünist hareketleri, Araplara milletlerarası münasebetlerindeki yalnızlığı hatırlatmıştır. Bu hadisenin başta Mısır olmak üzere, macera arayan arap milliyetçiliği için alakoyucu bir tesir icra edeceği ümit edilmektedir.

Khruschev'in Başkan Eisenhower'in havadan kontrol teklifini şiddetli bir lisanla reddedişi, atom ve konvansiyonel silâhların derece derece ve karşılıklı kontrollerle azaltılması teklifini kabule yanaşmayışları, silâhsızlanma bahsinde bir anlaşma ve yaklaşıma yol açmamıştır. Almanya bahsinde de, serbest seçimler ve birleşme yolunda batı teklifini Rusların kabule yanaşmamaları, bir yenilik ve ilerlemeye imkân vermemiştir.

Doğu-Batı ticareti bahsinde, İngiltere stratejik maddelerdeki ticaret yasağına riayet edileceğini belirtmiştir. Buna rağmen Ruslar halihazırda 23 milyon Sterlin tutarında olan ithalâtı, 200 milyon Sterline çıkarabileceklerini söylemişlerdir. İstedikleri malların üçte ikisi yasak mallar listesi dışındadır. Ticari münasebetlerdeki bu artma ile birlikte, kültürel ve şahsî münasebetlerde de bir artma için tedbirler alınacak, turist ve neşriyat mübadelesi artırılacaktır.

Psikolojik Kazançlar

On günlük seyahat sonunda elde edilen neticelerin yukarıda hülâsa edilenlerden çok daha fazla olduğunu gösteren diğer bazı hadiseler ve yönleri de dikkati çekmek icabeder. İngiliz ve genel olarak Batı alemi, bu seyahatin, Doğu ile Batı arasında daha iyi bir anlayışın tesisi için zarurî temasların bir halkasını teşkil ettiği konusunda müttefiktir. Bu seyahatta en büyük kazanç, Yugoslavya ve Asya seyahatı müstesna, Rusya dışına çıkmamış olan Rus diktatörlerinin, hür dünya memleketlerinin halkı ve zihniyeti hakkında bir fikir edinme imkânına sahip olmalarıdır. Müzakereler boyunca, Rus liderlerinin batı memleketlerinin görüşü, zihniyeti hakkında ne kadar bilgisiz oldukları meydana çıkmıştır. Gelen haberler, Rus liderlerine haddi zatında Rus hariciyesinin vermesi gereken, bir çok tamamlayıcı izahat verildiğini ifade etmekteydi. Bu da, dünyadan tecrit edilmiş ve hariciyesinin alt

kademelerinin besleyici bilgi ve hazırlıklarına önem vermeyen diktatörlük idaresiyle münasebetlerdeki güçlüğü işaret etmektedir.

İngiltere seyahatında Ruslara en fazla tesir eden unsurun, İngiliz halkında ve devlet adamlarında ifadesini bulan, hür ve serbest hareket ve açık sözlülük olduğu söylenmektedir. İngiliz halkı, bir diktatörlükte olduğu gibi, emir ve propaganda ile sokaklara dökülüp, istendiği tarzda tezahürat yapacak bir kütle olmadığını göstermiştir. Rus liderlerini vakur bir şekilde karşılayan ve alkışlayanlar yanında, yuhalyanlar da çok olmuştur. Oxford'da öğrenciler Stalin'e yapılanları ima ederek "poor old Joe" şarkısını söylemişlerdir. G. Orwell'in diktatörlükte vatandaşın bütün hayatının nasıl kontrol edildiğini anlatan "Bin Dokuzyüz Seksen Dört" adlı kitabındaki "Büyük ağabey seni seyrediyor" ifadeli dövizlerle Rus liderlerini karşılamışlardır.

En dikkate değer hadise, Ruslar se-refine İngiliz İşçi Partisinin verdiği yemekte çıkmıştır. Burada Ruslar açık ve samimi bir görüşme ve tanışma olmasını istemişler ve bundan faydalanarak Parti başkanı Mr. Gaitskell, komünist zindanlarında çürüyen 200 kadar sosyal demokrat namına tavassut ricasında bulunmuştur. Khruschev bu teklif karşısında, İngiliz mizacına tamamen yabancı bir şekilde, tehevüre kapılmış bunların birer halk düşmanı olduklarını asabi bir şekilde iddia etmiş ve yemek Rus liderleri için bir fiyasko olmuştur. Bu hadise Ruslarla yaklaşma taraftarı olan Bevan ve İşçi Partisi solcena şahsiyetleri üzerinde kötü bir tesir yaratmıştır. Bu hadisenin, bütün dünyada komünist sosyalist işbirliği fikrini ortaya atan Rusların hakiki hüviyetini açığa vurma bakımından, diğer memleketlerdeki demokratik sosyalizm üzerinde de derin izler bırakacağı söylenmektedir.

Hülâsa, bu seyahat, bütün dünyada Ruslarla münasebetlerde, ihtiyat, sabır ve dikkatle hareket edilmesi gerektiğini söyleyenlere hak verdiren bir hadise olmuştur.

İspanya Grevleri

Sovyet blokuna mensup memleketler dışında grev hak ve hürriyetinin yasak bulunduğu nadir memleketlerden biri olan Franko İspanyasında geçen ay içinde oldukça geniş işçi kütlelerinin grev hareketlerine şahit olunmuştur. Bu grevler tamamile iktisadi bir mahiyet taşıdıklarından, daha önce Madrid Üniversitesinde düşünce ve inanç hürriyeti için öğrenciler arasında baş göstermiş olan ve hükümetin şiddetli tedbirleri ile geçici olarak üstü örtülen hareketlerle bu grevler arasında yakın bir irtibat tesis etmek mümkün değildir.

Filhakika yeni İspanya grevlerinin menşei fiyat ve ücret münasebetlerine dayanmaktadır. Bu memlekette de tıpkı biz-

de olduğu gibi grev hak ve hürriyetinin tanınmamış olmasından ötürü işçiler Kolektif müzakere kudretinden mahrum bulunmaktadırlar. Binaenaleyh ücretlerin, artmakta olan fiyatlara ayarlanması ancak sıkıntılı bir had bir dereceye varmasından sonra Devlet müdahalesi ile mümkün olmaktadır. Son zamanlarda böyle bir müdahale ile bir ayarlanma yapılmış ve bütün ücretler % 20 nisbetinde artırılmıştır. Fiyatların da bu artışı takip etmemesi için bazı tedbirler alınmış ve bu arada bir kısım vergilerden hissölünür nisbetlerinde indirmeler yapılmıştır. Fakat bu tedbirlere rağmen ücretlerin artışı müteakip fiyatlar tekrar yükselme temayülü gösterdiler. İşte son İspanya grevleri bu fiyat yükselmelerine karşı bir protesto mahiyetini taşımıştır.

Bu grevlerde dikkate şayan olan cihet hükümetin davranışdır. Grev hakkının yasak bulunduğu memleketlerde grev ilânı ekseriya şiddetli ceza ve hapis müeyyidesi altına alınmıştır. İspanyada da durum böyledir. Fakat son grevlerde hükümet, grevcileri yıldırma için şiddete müracaat etmekten çekinmiş, işçilere, iş başına dönmedikleri takdirde iş mukavelelerinin nihayet bulacağını ve bunun neticesinde evvelce iktisap etmiş oldukları bir kısım hakları kaybedeceklerini bildirmekte iktifa etmiştir.

Şüphesiz bu grevler karşısında İspanya hükümetinin bu mutedil tepkisinin sebepleri arasında, her diktatörlükte olduğu gibi içten içe büyüyen ve derinleşen huzursuzluğun doğurduğu iç politika mülâhazaları da geniş ölçüde rol oynamıştır. Fakat diktatörlüklerde dahi sebepleri iktisadi olan grevlerin hapis tehdidi ile bertaraf edilmelerinin ne makul ne de her zaman mümkün olmayacağını Franko hükümeti tarafından da anlaşılmiş bulunduğunu mülâhaza etmek her halde büyük bir hata teşkil etmeyecektir. Böyle bir durum karşısında bizim demokrasimizin tutumu düşünülmeğe değer bir mahiyettedir. Memleketimizde durmadan artan fiyatlar karşısında ücretler hergün biraz daha satın alma güçlerinden kaybetmektedirler. Ne yazık ki ne de memleketin her tarafındaki serdikalardan yükselen ızdıraplı seslere ve feryatlara kulak verilmemektedir. Fakat bıçak kemiğe dayanıp bazı münferit grevler baş gösterdiğinde Ceza ve İş kanunlarının müeyyideler mekanizması derhal harekete geçirilmektedir. Şüphesiz buda kendimize has demokrasinin vasıflarından biridir.

Gelecek sayımızda son emekliye sevk kararlarının, Devlet Şurasının murakabesine tabi olup olmadığı hakkında bir tahlil bulacaksınız.

İncelemeler

Din Meselesi

Dr. Necat ERDER

Bütün sosyal olaylar gibi dini de objektif bir mesele olarak ve ilmi metodlarla incelemek mümkündür. Bunun için önce bu insan faaliyetinin bütün topluluklardaki tezahür şekillerini tetkik ederek din müessesesinin hangi ihtiyaçları karşıladığını ve ne gibi fonksiyonlar ifa ettiğini tesbit etmek yani bunun mahiyeti hakkında genel bir hükme varmak gerekir. Bundan sonra, tarihçi bir metotla dinlerin gelişmesini inceliyerek burada görülen ana temayülleri belirtmek ve bunların sebepleri üzerinde durmak yolu seçilebilir. Bu gelişmenin ışığında bugünün meselelerini daha iyi anlamak mümkün olur. Biz bu konuda yapılmış araştırmalara dayanarak cemiyetimizin temel problemlerinden biri olan din meselesinin bugünkü durumu hakkında bir tahlil denemesi yapacağız.

Bu açıdan incelendiği takdirde, din, insanın dış çevresi ile münasebetlerinin bir şekli olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerçekten din, insanın, gerek tabii ve kozmik, gerek sosyal çevresini izah ve bu çevreyle münasebetlerini tanzim için yaptığı teşebbüslerin bir şeklidir. Bu şekliyle dinin değişik fonksiyonları olduğunu görüyoruz.

Bunlar arasında, (a) insan tabiatının dış âlemi bir bütün olarak izah etme ve tabiatı değişmez unsurlardan mürekkep farzetme temayülünü tatmin, (b) tabii ve beşeri çevresi ile iyi münasebetler tesis etme arzusunun gerçekleştirme fonksiyonlarını ön plânda saymak mümkündür. Bunların ifasında dini ayıran unsur bunun irrasyonel ve hissi temellere dayanmasıdır. İşte dinlerin tarihi gelişmesinde, sosyal bünyeden doğan amiller (kabileden siteye ve millî guruplara kadar gelişen cemiyet şekillerinin dinler üzerinde yaptığı tesir gibi) yanında, insanın çevresi hakkındaki bilgisinin büyük bir rol oynadığını görüyoruz. İlkel topluluklarda tabii çevrenin en basit ve en müşahhas olaylarını izah din yoluyla yapılıyor ve hemen hemen bütün sosyal münasebetlerin izahında ve tanziminde din başlıca unsur oluyordu. Fakat insanların çevreleri hakkındaki bilgileri yani bu hususta rasyonel izahta bulunma imkânları arttıkça dinin tesir sahasının daraldığını ve müşahhas meselelerden, insanın henüz izah edemediği, olaylara geçtiğini ve daha genel, daha mücerret fiksiyonlara başvurduğunu görüyoruz. Dinin tarih içindeki başlıca temayülü olan «manevîleşme»nin bu şekilde anlatılması doğru olur, Batı âleminde rasyonel düşüncenin sistemleşmesi olan bilim metodlarının bulunması ile, insanın, çevresi-

ni ve bu çevre üzerinde tesir etme imkânları muazzam gelişmeler kaydetmiştir. Tabii ve sosyal çevreyi izahta ve bunlara tesirde insanın artan imkânları, dinî davranışların sosyal düzendeki rolünü gittikçe azaltma temayülünü doğurmuştur. Bugün din kâinatın menşee ve yaradılışını izah eden bir temel prensip ve hümanist düşüncenin kendisine yüklediği büyük sorumluluklar altında ezilen modern insana melce olan bir ferdî vicdan meselesi haline gelmiştir. Bu bakımdan bugünkü hıristiyanlıkla ortaçağ hıristiyanlığı arasında temelli bir fark ve hatıta bir mahiyet farkı olduğunu söylemek doğru olur.

Fakat dünyanın gelişmemiş bölgelerinde durum tamamen farklı bir mahiyet arz etmektedir. Memleketimizi de bunlar arasında saymak gerekiyor. Türkiyede bilgi seviyesi çok düşüktür. Bunun neticesi olarak dinî davranışların, irrasyonel izah şekillerinin sosyal düzendeki rolü büyüktür. Fakat biz cemiyetin gelişmesini tabii tekâmüle bırakmak istemiyoruz. Gelişmeyi süratlendirmek için sosyal düzene müdahalede bulunuyoruz. İnkilâplarla, kalkınma ile ifade etmek istediğimiz şey bu hızlandırma arzusu ve gayesidir. Kalkınma felsefesinin temeli hümanist - rasyonel - bilimsel bir dünya görüşüne dayanmaktadır. Bu görüş, insanın kendi mukadderatı üzerinde tesirli olabileceği, ilmi metodlarla sosyal düzeni arzu ettiği istikamette geliştirebileceği, yani tabiatı kontrol edebileceği gibi sosyal düzeni de kontrol edebileceği hakkındaki temel fikre, postulat'ya dayanmaktadır. Tesbit edilen gayeye ulaşmak için ilmi metodlar kullanılmaktadır ve bunun gerçekleşmesi ilmi davranışın sosyal düzene hakim olmasına bağlıdır. Bu bakımdan dinî davranışın sosyal düzendeki tezahürlerinin kalkınma felsefesi ile bir tezat teşkil ettiğini ve buna engel olduğunu kabul etmek gerekiyor. (Gerçi, müslümanlığın, ideal şekli ile, bunları bağdaştırabileceği iddia edilebilir. Fakat bizi ilgilendiren dinin ideal felsefesi değil, bugünkü şartlar içinde toplumda yaşayan şeklidir, Türkiyedeki durum olduğumuz hükümleri teyid eder

mahiyettedir.) Kalkınma anlayışının sosyal düzene müdahale fikrini ihtiva ettiğini söylemiştik. İşte burada, dini bir ferdî vicdan meselesi olarak kabul etmek ve bunun sosyal düzende ve müesseselerdeki tezahürlerini bertaraf etmek şeklinde bir müdahale yapmak zorundayız. İnkilâp umdelerinden başlıcası olan lâyıklık prensibinin bu şekilde anlaşılması ve tatbik edilmesi icabeder. (Bu konuda Batı ile yapılacak mukayesede dikkatli olmak lâzımdır. Zira durumlar tamamen farklıdır. Batıda din tabii bir tekâmül neticesi olarak toplumun düzenlenmesindeki rolünü kaybetmiş ve bir ferdî vicdan meselesi haline gelmiştir. Bizde ise dinî davranış, bugünkü şekliyle, sosyal düzendeki gelişmeye mukavemet eden bir kuvvettir.)

Lâyıklık prensibinin Türkiyede tatbiki oldukça kolaydır. Çünkü bizde din teşkilatlanmış bir müessese değildir. Bu hususta mukavemet dinî müesseselerden ziyade dini başka gayelerde kullanmak isteyen unsurlardan gelmektedir. Son zamanlarda siyasî partilerin bu konuda bir taviz yarışına giriştikleri görülüyor. Bu hareket tarzının belki kısa vadede bazı menfaatler temin edeceği düşünülebilir. Fakat bu çeşit tavizler, uzun vadede, sadece müşterek gayeleri olan prensiplerin gerçekleşmesini geciktirir ve buna mukavemet edecek olan unsurları kuvvetlendirerek tehlikeli neticeler doğurur. Mektepler, bu çeşit tesirlerden uzak tutulması gereken müesseselerin başında olmalıdır. Bilimsel davranışın öğretilmesi ve şartlandırıldığı bir yerde, tamamen zıt irrasyonel izahların telkin edilmesi büyük bir tenakuz teşkil etmektedir. Bu hal ancak bu müesseselerin fonksiyonlarını ifaya mani olur, verimliliklerini azaltır ve gelişmeyi geciktirir. Bugün yapılmakta olan din derslerinde pozitif ilimlerin izah ettiği olayların tamamen farklı ve zıt esaslara göre anlatıldığını görmekteyiz. Yetişmekte olan kafalarda bu tezadın uyandıracığı muvazenesizlik herhalde çok büyük olacaktır. Gaye cemiyet teşanüdünü ve ahlâkî bağları kuvvetlendirmekse bunun daha müsbet yolları vardır. İnanma ve iç huzuru meselesine gelince, bu modern insanın büyük problemi. Dogmaları, hazır kalıpları ve kolay izah şekillerini kabul etmeyen insanın, meselelerini halletmedeki sorumluluğu büyük ve yükü ağırdır. Zamanımızın büyük ilim adamlarının vardıkları neticeler, bu hususta da müsbet düşünceye güvenebileceğimizi göstermektedir. Müspet bilgi ile iyi bir şekilde tehziz edilmiş insanın vicdan muhasebesinde en doğru tercihi yapabileceğinden emin olalım. Bu, insana güvenme meselesidir.

Objektif bir mesele olarak ele aldığımız din probleminin bir yönünü inceliyerek vardığımız bazı neticeleri anlatmaya çalıştık. Muhakkak ki bu, müsbet yollarla incelenmesi gereken sosyal meselelerimizden en önemlilerinden biridir.

KAVAKLIDERE
Yakut Damlası

Ziraî Kredilerde Gelişme

Ahmet ŞANDA

Son senelerde ziraatin rasyonelleştirilmesi suretile istihsalin ve dolayısıyla milli gelirin artırılması için hükümetlerin tatbik etmekte olduğu Ziraî Kredi Politikası memleketimizde Ziraat Bankası kanalıyla yürütülmektedir. Bu bakımdan ziraî kredi politikasını inceleyebilmek için Ziraat Bankasının senelik raporlarına başvurmak zordur.

Biz bu yazıda ziraî kredilerin bünyesini, gelişme istikametini ve doğruduğu bazı meseleleri inceliyeceğiz.

Bankanın doğrudan doğruya yaptığı plâsmanların büyük bir kısmı ve kooperatifler vasıtasıyla yapılan plâsmanların tamamı kısa vadeli. Daha aşağıda bu kredileri vadelerine göre tefrik edecek ve bankanın merkez bankasına olan taahhütlerine nasıl tesir ettiğini, ayrıca Bankanın tedavüldeki tahvillerinin nasıl bir seyir takip ettiğini göreceğiz: Ziraat Bankasının doğrudan doğruya ve vasıtalı bir şekilde yapmakta olduğu Ziraî plâsman yekûnu 1949 da 336 milyon 900 bin lira iken, 1.497,1 milyon liraya çıkmıştır. Bu artışı yüzde ile gösterecek olursak, 1950 de 1949 a nazaran %20 den fazla, 1952-50 arasında %150, 1954-52 arasında ise %40 bir artış görülmektedir.

Verilen kredilerin vâde bakımından tasnifine ve seneler arası mukayesesine gelince, daha yukarıda da söylediğimiz gibi, bu artışa tesir eden kısa vadeli kredilerdir.

	1949	50	51	52	53	54
Kısa vadeli krediler	270,7	344,8	468,3	760,1	880,4	1.108,8
Orta vadeli krediler	6,6	13,4	102,9	179,1	174,7	217,2
Uzun vadeli krediler	7,7	14,2	28,3	43,3	59,9	92,9

1 — Kısa vadeli krediler :

Kısa vadeli kredilerin banka tarafından tevzi edilen kısmı Çevirme kredileri, Tohumluk kredileri, Akaryakıt kredileri, Sürüm ve satış kredilerinden müteşekkildir. Ayrıca Tarım kredi ve Tarım satış kooperatifleri vasıtasıyla verilen krediler de bu kısma girmektedir. Müstahsilin mahsulü ekmesinden satmasına kadar yapması icabeden masrafları karşılayan kısa vadeli kredilerin sene sonuna kadar tahsil edilmesi lâzımdır. Daha doğrusu bankanın vermiş olduğu kısa vadeli kredileri tahsil edebilmesi için, krediyi esas gayeye uygun, verimli sahalara tahsis etmesi icabettir. Son senelerde bu kısım kredilerden kalan bakiyeye bakılacak olursa bu tahsisin isabetli bir şekilde yapıldığına inanmak güçtür.

Vadesi geçen Ziraî alacakların kısa vadeli kredilere nazaran durumu şöyledir:

	1950	51	52	53	54
Vadesi geçen Ziraat kredileri	33.718	56.949	66.983	100.337	174.027
Kısa vadeli krediler	344.8	468.3	760.1	760.1	1108.8

Yukarıda görüldüğü gibi 1950 deki kısa vadeli kredilerin 1/10 u, 1951 de 1/8 i, 1952 de 1/11, 1953 de 1/9 u, 1954 te 1/6 sı tahsil edilmemiştir. Bu defa bankanın ziraî kredilerin tamamını kendi öz kaynaklarından karşılaması imkânsızdır. Böyle olduğu halde, yâni bu plâsmanların mühim bir kısmını yabancı kaynaklarla yaptığı halde vadesi geçen ziraî alacakların Ziraat Bankasını müşkül durumda bırakması ve hiç olmazsa takip eden sene vereceği kredi miktarına tesir etmesi icabettir. Bankanın bu kadar cesur hareket edebilmesi müstakil olarak imkânsızdır. Bu şekilde hareket etmesi hükümetlerin direktiflerine dayanmaktadır. Tabii buna karşılık ta, bankaya fevkalâde kaynak olarak, Merkez Bankasına başvurabilmek ve likiditesini arttırmak, tahvil çıkarmak imkânı verilmiştir.

Ziraat Bankasının tedavüldeki tahvilleri ve Merkez bankasına olan taahhütleri şöyle bir durum arz etmektedir:

	1950	51	52	53	54
Tedavüldeki tahviller	30.0	29.756	79.005	106.136	132.742
Taahhütler	142.723	213.775	411.671	410.387	727.369
Fark	71.052	197.816	-1.284	316.982	

Bankanın tedavüldeki tahvilleri uzun vadeli ziraî sahalara yatırılmak üzere 20 senede itfa edilmek şartıyla piyasaya arz edilmiş ve hepsi satılmıştır. Verilmekte olan uzun vadeli kredilere nisbetle tedavüldeki tahvil tutarı fazladır, bu demektir ki banka uzun vadeli sahalara açacağı krediler için elde ettiği bu paraları diğer sahalarda kullanıyor.

1953 bilançosunda 891 milyon 794 bin lira olan mevduat yekûnu 1954 te 911 milyon liraya çıkarak 20 milyon lira bir artış kaydediyor. Halbuki 1953 - 1952 arasında bu fark 140 milyon liradır. Bankaya yatırılmakta olan mevduattaki artış temposunun birden bire yavaşlamasını şöyle izah edebiliriz: 1954 senesinde tesirini göstermeğe başlayan enflasyon, halkın tasarruf imkânlarını daratmış ve istihlâk maddeleri fiatlarında meydana gelen artma tasarrufa ayrılacak paraları istihlâk sahasına çekmiştir.

Mevduattaki 20 milyon artışın ya-

nında tedavüldeki tahvillerde 25 milyon liralık bir artış görüyoruz. Bankanın 3 yabancı kaynağından ikisini teşkil eden bu kalemlerde yekûn olarak 45 milyon lira bir artma görülmüyor. Buna mukabil, o senenin kısa vadeli ziraî kredi hacminde 22 8milyon lira bir artış kaydediliyor.

Bu duruma göre 45 milyon liralık bir yeni kaynakla 228 milyonluk bir ziraî krediyi finanse etmek imkânsızdır. Şu halde bankanın başvurabileceği tek yer Merkez Bankası kalıyor ve daha önceki senelere ait taahhütlerini itfa etmeden yeni taahhütler altına girerek kredi taleblerini karşılamaya çalışıyor ve bu suretle her sene piyasaya fazla miktarlarda para sürülerek para hacmi artıyor, fiatlar da gayet tabii yükseliyor.

Merkez bankasına olan taahhütlerine gelince, bu taahhütler 1 sene zarfında ödenmek üzere bono karşılığı alınmaktadır. Bonolar ise kısa vadeli kredilere dayandığı için vadesi geçen alacaklar yüzünden zamanında itfa edilmemekte ve bu vaziyete Merkez Bankası ses çıkartmamakta bilâkis her sene Merkez bankasına olan taahhütleri büyük nisbetle artmaktadır.

Vadesi geçen kredilerin bir kısmı satış piyasası beklediğinden, bir kısmı da tecili mucip mazereti olan borçlar olarak gösterilmektedir. Fakat bunun %60'undan fazlasını tecili mucip sebepleri olmayan ve takipleri gereken borçlular teşkil etmektedir. Bu durum verilen kredilerin isabetsizliğini göstermektedir. Çünkü muayyen formalitelere uyularak şu veya bu işimde kullanacağım diye alınan krediler bir takım başka ihtiyaçları karşılamak için kullanılmaktadır. Ziraat bankasının vermiş olduğu tohumluk buğdayların tarlaya ekilmesi icabederken, değirmene götürülüp öğütüldüğü ve evde istihlâk edildiği, pazara götürülerek satıldığı görülmüştür. Yenen bir tohum sene sonuna kadar istihsale her hangi bir tesir göstermeyeceğinden müstahsil sene sonunda borcunu gayet tabii ödeyememektedir.

Vadesi geçen bu alacakların durumunu inceleyen Başbakanlık umumî murakabe heyeti, umumiyetle tahsilâtın ağır gitmekte olduğunu ve ikrazat yardımıyla tahsilât yapıldığını 1954 raporlarında söylemektedir.

Kısa vadeli kredilerin büyük bir kısmının hububat ve bakliyat, tütün, pamuk ve üzüm mahsüllerine yapıldığı aşağıdaki tabloda görülmektedir. Fakat bu kredi yalnız bankaca yapılan kısmı göstermektedir. Halbuki aynı sahalara kredi ve satış kooperatifleri de ikrazat

yapmaktadır. Vasıtalı şekilde verilen kredilerde böyle bir tasnif bulunmadığı için bu tabloya sokmak imkânı bulunamamıştır.

— 1000 T.L. olarak —

	1950	51	52	53	54
Hububat ve bakliyat	105.746	131.678	185.654	217.330	232.531
Tütün	9.709	17.358	20.193	25.991	27.956
Pamuk	5.800	9.157	29.368	36.259	20.863
Üzüm	885	1.197	2.201	1.552	1.947

Bu sahalara verilen krediden istifade edenlerin sayısı çok fazladır ve şahıs başına hububat ve bakliyat, tütünde, pamukta düşen miktar ortalama olarak aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Şahıs başına

	1950	51	52	53	54
Hububat ve bakliyat	130 Tl.	175 Tl.	200 Tl.	240 Tl.	270 Tl.
Tütünde	320 »	350 »	360 »	495 »	500 »
Pamukta	700 »	810 »	1150 »	1400 »	1110 »

Tütüne verilen kredilerin tahsili bu maddeler tekel maddesi olmak hasebiyle doğrudan doğruya Tekel veya diğer alıcılar tarafından kesildiğinden bakiye bırakılmamaktadır.

2 — Orta vadeli krediler:

Orta vadeli krediler ise 2 ilâ 5 sene vâdeyle verilen kredilerdir.

— Milyon lira olarak —

	1949	50	51	52	53	54
Donatma kredileri	5,4	8,5	26,4	42,2	47,9	59,6
Ziraat sanatları kr.	0,1	0,5	1,7	2,7	3,9	4,5
Marşal Yardım Don. kr.	1,1	0,4	0,1	0,1	—	—
Marşal haricî teçhiz kr.	—	4,0	74,7	134,1	122,9	153,1
Yekûn	6,6	13,4	102,9	179,1	174,7	217,2

Orta vadeli krediler ziraatı makineleştirme gayesiyle verilmektedir. Bu krediden istifade edebilmek için bir kimşenin asgarî bir miktar arazi sahibi olması ve makinayı kendî işinde kullanması icabettir. Halbuki bir çok kimşelerin ticarî zihniyetle hareket ettiği ve başkalarının tarlalarını parayla sürerek arada geçirmek niyetiyle bu krediden dolambaçlı yollarla istifade ettikleri görülmektedir. Bu dolambaçlı yol ise bankaya yapılan ipoteklerde kendini göstermektedir, dönümü 100 Tl. eden arazinin kıymeti 500 Tl. olarak gösterilmekte ve bu ipotek karşılığı traktör bedeli bankadan çekilmektedir. Bu traktörler başkalarının hizmetinde parayla kullanılarak yine istihsalin arttı-

rılmasında rol oynamaktadır. Fakat arada traktör sahibi esas gayeye aykırı yollarla geçmektedir. Traktör alanın vatandaşlarla arasındaki fark birinin arazi sahibi olması, diğerinin bankadan kredi alabilecek durumda olmasıdır. Bu durum da maddi olmaktan ziyade manevî surette yaratılmaktadır.

Ziraat makinalarının memlekete ithali ise başka bir davadır.

İlk seneler bu çeşit makinaların memleketimize ithali, iktisadî bir devlet teşküllü olan Ziraî Donatım Kurumuna verilmişti. Bu kurum elindeki teknik elemanların bilgisinden istifade ederek memleketimizin toprak yapısı, yağış durumu ve ithal edilecek makinaların dayanıklılığını nazarı itibare alarak en elverişli olan makinlardan bir kaç tip traktör ithal etmekte ve bundan ziyadesiyle fayda sağlamaktaydık. İthal edilen makina tiplerinin mahdut olmasının faydalarını şu şekilde sıralayabiliriz :

a) İthalatımızın cüzi bir kısmının yedek parçaya tahsis edilmesi bu sahadaki ihtiyaçlarımızı karşılamaya kâfi gelecek, bir traktörün yedek parçasından diğer traktörler de istifade edebileceklerdir,

b) Tamirciler hep aynı tip makinaları tamir edeceklerinden kısa bir zamanda ihtisas sahibi olabileceklerdir.

İlk seneler bu şekilde ziraî bünyemize en elverişli ve az tipte traktör ithal edilirken 1950 senesinde alınan bazı kararlarla donatma kredileri başka bir seyir almıştır:

1950 den itibaren ticarete liberal bir şekilde hareket etmeyi kabul eden hükümet Marşal yardımı dışında serbest rekabetle yurda getirilen ziraî âlet ve makinaları satın alacak çiftçilere bu âlet ve makina bedellerinin %80 ine kadar ziraat bankasının kredi açılmasını kabul etmiş, diğer taraftan da makinaları satın alırken peşin ödenmesi icabeden %20 ler için, bu imkânı malik bulunmayanlara ayrıca ikrazat yapılması cihetine gidilmiştir. Bu noktayı inceliyelim :

Bazı ithalatçılar bu suretle, memlekete elverişli olup olmadığı bakımından gerek Amerika, gerek Batı Avrupa devletlerinden, gerek Demir Perde gerisi memleketlerden bol sayıda ve çeşitli traktörün memlekete girmesini sağlamışlar ve Ziraat Bankasının 950 den sonra ihdas etmiş olduğu Marşal haricî teçhiz kredileri sayesinde, makinanın ziraatteki faydasını gözüyle görmemiş olan vatandaşlara kolaylıkla satılabilme imkânını bulabilmişlerdir. Bu suretle memleketimize giren traktör tipleri 168 i bulmuş ve daha sonraki seneler her biri için yedek parça getirtmek imkânı olmadığından veya bir posta traktör ithal edip sattıktan sonra mümessillliği bırakan ithalatçılar yüzünden yedek parça ithali imkânı olmaması ve

binlerce traktör gerek lâstiksizlik gerek yedek parça yokluğundan koruluklarda veya tarlalarda yağmur altında kalmaya mahkûm olmuş ve bin bir fedakârlıkla ithal edilen bu makinardan istifade imkânı kalmamıştır.

Gerek bankanın öz kaynaklarıyla, gerek Marşal yardımı ile açılan Donatma kredileri ile Marşal haricî teçhiz kredilerinin 1949 - 1955 arasında nasıl bir seyir takibettiğini yukardaki Orta vadeli krediler tablosunda görmek mümkündür. Şunu da ayrıca zikredelim ki serbest rekabetle memleketimize giren traktör tiplerinin içinde memleketimizde lâyük olduğu alâkayı göremek müstahsiller tarafından tutunmuş olan makinalar vardır ve hâlâ da aranmaktadır. 1 sene önceden satış reklâmlarına lüzum kalmadan, sıraya girip %20 ini peşin yatıranlar da vardır. Bu arada bir kâr eden 2 de zarar eden vardır: Kâr eden gayet tabii ithalatçıdır, zararı çeken ise millî ekonomi ve vatandaşdır.

3 — Uzun vadeli krediler:

Uzun vadeli krediler ise ziraî kredinin pek az bir miktarına baliğ olmaktadır. Az faizli ve uzun vadeli olan bu kredilerin durumu şöyledir:

— Milyon lira —

	1949	50	51	52	53	54
Verimlendirme ve iyileştirme kr.	2,9	2,9	3,8	6,3	8,2	10,4
Tesis ve edindirme kr.	4,8	4,7	4,6	4,8	5,3	5,2
5389 nolu Kanunagöré:						
Verimlendirme ve iyileştirme kr.	—	4,1	9,0	4,7	13,7	34,3
Tesis ve edindirme kr.	—	2,5	10,9	20,5	32,7	43,0
Yekûn	7,7	14,2	28,3	43,3	59,9	92,9

Verimlendirme kredileri her türlü toprak ıslahı sulama, kurutma, su istilasını önleme, çayır tesis ve meyva bahçelerinin verimini arttırma maksadiyle verilen kredilerdir. Tesis kredileri ise daha ziyade arazi edindirme bina ve tesisat kurma, meyva bahçesi yapmak için istifade edilen bir kredidir. 5389 nolu kanunla Ziraat bankasının bu çeşit sahalara vereceği uzun vadeli kredilerin finansmanı için tahvil çıkartması imkân verilmiş ve Bankanın bu maksatla çıkardığı tahvillerin 1 ci tertibi 15/10/1950 de 10 milyon liralığı %7 faizli, 15/12/1950 de çıkardığı 2 ci tertip tahviller %5 faizlidir. 1950 de 30 milyon lirayı bulan tahviller 1952 de 50 milyonluk, 1953 te 25, 1954 de yine 25 milyon liralık ihraç edilerek 130 kûsur milyon lirayı bulmuştur.

5389 nolu kanuna dayanılarak yapılan uzun vadeli, az faizli kredilerin yekûnu ise 77 milyon 300 bin T.L. dir. Ziraî kredi hacminin her sene büyük

miktarlarda artmasının Ziraat Bankası kâr-zarar cetvelindeki tesirlerine gelince :

Burada alınan faizleri, Personel masraflarını ve kâr kalemlerini mukayese edeceğiz.

	1950	51	52	53	54
Personel masrafları	16.636	13.641,5	20.554	25.520	30.777
Alınan faiz ve komisyonlar	35.426	50.721	69.441	85.502	103.490
Kâr	11.139,5	22.608	38.148	39.188	41.099
Sair masraflar (Kira v.s.)	3.605	4.129	7.086	7.951	11.198

Not: 1.000 T.L. olarak.

Muamele kapasitesinin artmasının kâr-zarar cetvellerine tesir etmesi gayet normaldir. Alınan faiz ve komisyonların 1950 kâr-zarar bilançosunda 19.894.000 TL. sı ziraî kredilerden alındığı gösterilmektedir. Aynı sene banka doğrudan doğruya yapılan ziraî plâsman yekûnu ise 233.000.000 TL. dir. Ortalama faiz nisbetini hesap edecek olursak %8,5 u bulmaktadır.

Bankanın kârı ise seneden seneye artmaktadır. Kârında artma oldukça ziraî kredi tevzii Ziraat bankasına bir külfet değil, bilâkis menfaat sağlamaktadır. 1950 de 11 milyon olan kârı 4 senede 4 misline çıkmıştır.

Son İktisadî Durum

Bu defa Ulaştırma, Kredi ve Mevduat kalemleri ve Vergi tahsilâtı için yeni rakam temin etmek mümkün olamamıştır. İnşaat ve işyerleri sayısı için 1955 aylık ortalaması verilmiye başlanmıştır.

İSTİHSAL :

Bakır ve ham çelik kalemleri müstesna bütün istihsal kollarında geçen aya nispetle düşmeler kaydedilmiştir. Çimento istihsalinde düşmeler devam etmektedir. Son ayda da 6 bin tonluk bir düşme olmuştur. Linyit istihsalinde de bir düşüklük görülmektedir. Dikkat edilirse geçen sayımızdaki Ocak ayı linyit istihsal rakamı ile bu tabloda neşredilen arasında bir fark vardır. Fark geçen sayımızda neşretmiş olduğumuz muvakkat rakamın düzeltilmiş olmasından ileri gelmektedir.

İstihsal rakamlarında bilhassa dikkati çeken husus yün ipliği istihsalindeki devamlı düşmelerdir. Eski sayılarımızdan birinde bunun millî ekonomimiz bakımından önemi üzerinde durulmuştur.

İNŞAAT :

İNŞAAT rakamlarına ait 1954 aylık ortalamaları ile 1955 aylık ortalamaları mu kayese edildiğinde şunlar görülmektedir: Alınan ruhsatlarda 34 adetlik bir artma vardır. Yüz ölçümünde azalma olmuştur. 1954 aylık ortalaması 580,4 bin metre kare, 1955 aylık ortalaması ise 565,3 bin metre karedir. Kıymet rakamlarında ise, 7,9 milyon liralık artış mevcuttur. Bu duruma göre 1954 yılında ortalama olarak inşaatın metre karesi 112 liraya mal olurken 1955 te maliyet 130 liraya çıkmıştır.

Son ayda ise geçen aya nispetle bütün inşaat rakamlarında düşmeler olmuştur. Fakat aynı hal geçen yılın aynı aylarında da vukua gelmişti.

ÇALIŞMA :

İşyerleri sayısına ait rakamlar aralık, işçi sayısına ait rakamlar ise kasım durumunu göstermektedirler. İş yerleri adedinde geçen yıl bu ay ve geçen aya nazaran 6 yüz ve 7 yüzlük artmalar görülmektedir. İşçi sayısında ise son ay 24 bin gibi büyük bir azalma olmuştur. Fakat geçen yıl da aynı ayda buna yakın miktarda bir azalma olmuştur.

FİYATLAR :

Toptan eşya endeksine ait rakam ge-

çen aya aittir. Geçinme endeksleri rakamları mart durumunu göstermektedir. İstanbul geçinme endeksinde ilk bakışta şaşırtıcı görünen bir durum vardır. Mart ayında 1,5 puanlık bir inme görülmektedir. Bunun sebebi mevsimlik hareketlerdir. Geçen yılın endeksinde 2 puanlık bir azalma olmuştur.

DIŞ TİCARET

Mart ayında gerek ithalâtta ve gerekse ihracatta düşmeler olmuştur. 1955 ticaret açığında azalma görülmektedir. Yılın başından beri geçen yıla nispetle ticaret açığında azalma görülmektedir. Bu sayının Onbeş Günün Notları kısmında son dış ticaret durumu tahlil edilmektedir.

PARA :

Nisan ayının son haftasında Tedavüldeki banknotlarda 30 milyon liralık bir azalma olmuştur. Altın ve Döviz durumumuzdaki açık ta gittikçe azalmaktadır. Bir iç borç olan 154,7 milyon liralık altın alacaklıları kalemi düşüldüğü vakit Merkez Bankasının dış âleme olan borcunun 99,7 milyon liraya inmiş olduğu görülmektedir.

Altın ve dolar fiyatlarında ehemmiyetli artışlar görülmektedir.

MALİYE :

Maliye kalemlerinde görülen dış borç rakamlarında da ithalâtın azalmasına ve Merkez Bankasının borçlarının düşmesine muvazi olarak düşmeler görülmektedir. Buna mukabil iç borçlar ise artmaktadır.

Netice :

Bu ay verdiğimiz en son iktisadî istatistikler, geçen aylardakilerin istikametinden ayrılamamıştır. İstanbul geçinme endeksindeki eüz'i gerilemeye rağmen Ankaranınkinden artış devam temektedir. Altın ve döviz fiatlarındaki artışlar da böyledir.

Buna mukabil, son ayda Merkez Bankası ihraçlarındaki yavaşlamanın önümüzdeki aylarda da devam edip etmiyeceği bilinmemekle beraber, gelecek endekslerde akislerini görmemiz mümkündür.

İncelemeyi bir neticeye bağlayacak olursak, Ziraat Bankası istihsalin arttırılması için lüzumlu olan ziraati teçhiz (ki bu orta vadeli kredilerle oluyor) etmekten ziyade, köylüye döner sermaye veren ve iki gelir devresi arasındaki boşluğu doldurup istihlâki finanse eden bir müessese manzarası gösteriyor.

TÜRKİYE KREDİ BANKASI

İRATLI SIGORTALI İKRAMİYELİ TASARRUF HESAPLARI

AYDA
1000
LİRA DAİMİ İRAT

HER HESAP SAHİBİNE
6000
LİRA KAZA SİGORTASI

HER HESAP SAHİBİNE
6000
LİRA HAYAT SİGORTASI

50.000
LİRA SERMAYE İKRAMİYESİ

BU HESAPLAR BANKANIN DİĞER PARÂ VE APARTMAN İKRAMİYELERİNE DE İSTİRAF EDER.

İRAT ÖDEMELERİ BEKLEMEDEN BAŞLAR

BANKA MERKEZ VE SUBELERİNDEN TAFSİLATLI BROŞÜK İSTİYENİZ

GENEL SİGORTA

FORUM'UN İKTİSADİ MÜŞİRLERİ

SEKTÖRLER	Ünite	1955 Aylık Ortalama	Geçen yıl bu ay	Bir evvelki ay	Halihazır bilinen en son ay	En son aya göre		
						1955 farkı	Geçen yıl bu ay farkı	Bir evvelki ay farkı
I. İstihsal :								
Linyit (Devlet)	1000 Ton	150,4	135,8	154,0	135,1	- 15,3	- 0,7	- 18,9
Maden Kömürü	1000 Ton	458,0	428,4	510,6	466,8	+ 8,8	+ 38,4	- 43,8
Çimento	1000 Ton	68,0	45,0	40,0	4,0	- 34,0	- 11,0	- 6,0
Ham demir	1000 Ton	16,7	15,8	17,3	16,7	-	+ 0,9	- 0,6
Ham çelik	1000 Ton	15,7	16,2	13,7	14,5	- 1,2	- 1,7	+ 0,8
Bakır (Devlet)	1000 Ton	2,0	2,0	2,1	2,2	+ 0,2	+ 0,2	+ 0,1
Pamuk ipliği (Devlet)	1000 Ton	2,2	2,0	2,3	2,2	-	+ 0,2	- 0,1
Yün ipliği (Devlet)	Ton	362	402	315	311	- 51	- 91	- 4
II. İnşaat :								
Bina ruhsatları	Adet	4315	2829	3439	2733	- 1582	- 96	- 706
Yüz ölçümü	1000 m2	565,3	353,1	490,3	435,8	- 129,5	+ 82,7	- 54,5
Kıymet	Milyon TL.	73,4	43,3	77,5	67,8	- 5,6	+ 24,5	- 9,7
III. Ulaştırma :								
Taşınan yük D. Y.	1000 Ton	949	828	1299	1052	+ 103	+ 224	- 247
Taşınan yük Dz. Y.	1000 Ton	86(1)	88	102	70(2)	- 16	- 18	- 32
IV. Çalışma :								
İş yerleri sayısı	1000 Adet	193	18,7	19,2	19,3	-	+ 0,6	+ 0,7
İşçi sayısı	1000 Adet	369,8(1)	403,6	445,9	421,9(2)	+ 52,1	+ 18,3	- 24,0
V. Fiyatlar :								
Geçinme - İstanbul	1948 = 100	134,0	126	155,9	154,4	+ 21,4	+ 28,4	- 1,5
Geçinme - Ankara	1948 = 100	137,4	130	153,2	154,1	+ 16,7	+ 24,1	+ 0,9
Toptan eşya	1948 = 100	126,5	122	138,8	144,3(3)	+ 17,8	+ 19,3	+ 5,5
VI. Dış Ticaret :								
İthalât	Milyon TL.	116	142,9	130	107,1	- 8,9	- 35,8	- 22,9
İhracat	Milyon TL.	73	75,6	93,4	88,6	+ 15,6	+ 10,0	- 4,4
VII. Para :								
Tedavül hacmi	Milyon TL.	1926,4	1607,6	1985,6	1955,4	+ 29,0	+ 374,8	- 30,2
Altın ve döviz mevcudu	Milyon TL.	- 363,8	- 244,6	- 275,1	- 254,4	+ 109,4	- 10,2	+ 20,7
Reşat Altını	T. L.	92,40	73,75	92,25	102,50	+ 10,10	+ 28,75	+ 10,25
Külçe	T. L.	11,80	9,35	11,80	12,90	+ 1,10	+ 3,55	+ 1,10
Dolar (Transfer)	T. L.	9,50	9,05	9,25	10,55	+ 1,05	+ 1,50	+ 1,30
VIII. Kredi ve Mevduat :								
Umumi Kredi yekûnu	Milyon TL.	4885,8(1)	4871,1	5604,2	5667,3	+ 781,5	+ 806,2	+ 73,1
Ticari kredi	Milyon TL.	2899,8(1)	3019,6	3663,4	3648,9	+ 749,1	+ 629,3	- 1,5
Zirai kredi	Milyon TL.	1500,4(1)	1406,5	1406,5	1476,7	- 23,7	+ 69,9	+ 70,2
İpotek mukabili kredi	Milyon TL.	338,2(1)	403,5	403,5	410,6	+ 72,4	+ 97,0	+ 7,1
Sınai kredi	Milyon TL.	147,2(1)	130,8	130,8	31,1	- 16,1	-	+ 0,3
Mevduat yekûnu	Milyon TL.	3365,0(1)	3663,3	3663,3	3787,4	+ 422,4	+ 674,5	+ 124,1
Vadeli mevduat	Milyon TL.	600,5(1)	651,6	651,6	659,7	+ 59,2	- 11,8	+ 8,1
Vadesiz mevduat	Milyon TL.	2764,5(1)	3011,6	3011,6	3127,7	+ 362,3	+ 687,3	+ 116,1
IX. Maliye :								
Vergi tahsilâtı	Milyon TL.	209	174,1	187,6	202,6(4)	- 6,4	+ 28,5	+ 15,0
Hazine mevcudu	Milyon TL.	59,1	69,8	110,4	104,6(5)	+ 45,5	+ 34,8	- 5,8
Dalgali borçlar (iç)	Milyon TL.	1570	1492,4	1560	1582,3	+ 12,3	+ 89,9	+ 22,3
Dalgali borçlar (dış)	Milyon TL.	202	213,5	199	195,2	- 6,8	- 18,3	- 3,8
Konsolide borçlar (iç)	Milyon TL.	985	840,8	975	1010,5	+ 25,5	+ 169,7	+ 35,5
Konsolide borçlar (dış)	Milyon TL.	767	758,9	775	774,0	+ 7,0	+ 15,1	- 1,0

NOT : (1) 1954 aylık ortalaması, (2) Kasım 1954, (3) Şubat 1955, (4) Ocak 1955, (5) Nisan 1955.

Halihazır bilinen en son ay, İnşaat, Ulaştırma, Çalışma, Kredi ve Mevduat için Aralık 1955, İstihsal ve Maliye için Şubat 1956, Fiyatlar ve Dış Ticaret için Mart 1956, Para için Nisan 1956 dir.

Okurların forumu

“Güvenlik, Hürriyet ve Kültür”

Forum Yazı Kuruluna,

Forum'un 50 nci sayısında bu başlıkla çıkan yazım üzerine Bay Ahmet Arif'in düşüncelerini geçen sayıda okudum. Ben yazımda güvenlik kaygısı ile fikir hürriyeti arasında bir denge kurmak zorunluluğunu belirtmek istemiş, “güvenlik kaygısının fikir hürriyeti zararına gelişmesi durdurulmadıkça” Türk toplumunun yaratıcı bir toplum olamayacağını, fikir hayatımızın çorak kalacağını ileri sürmüştüm. Sayın Ahmet Arif'in düşünceleri üzerinde enine boyuna durmaksızın, ister istemez, değişik sosyal düzenler üzerinde bir tartışmaya yol açabilir ki bu da toplumumuzun sınırları dışına çıkmak olur. Bununla beraber, Sayın Ahmet Arif'in düşüncelerine, bu sınırlar dışına çıkmadan, sırası ile cevap vermeğe çalışacağım:

A — Yazımda “kuzey komşumuzun Türkiye'yi zorla veya telkinle kendi nüfus bölgesine alabilmek için nasıl metotlarla çalıştığını, bu uğurda ne kadar bol para döktüğünü tahmin edebilmek güç değildir” demiştim. Sayın Ahmet Arif'se bu “yargı”nın bir dayanağı olup olmadığını öğrenmek istiyorum. “Tahmin” le “yargı” arasında fark vardır. Dünyaca bilinen vesikalara ve ifsaata dayanan “Tahmin” imde yanılıyor olabilirim. Ama yanılısam bile, bence bugünkü dünya şartları, bağımsız kalmak isteyen bir millet için (hele bu millet yayılma emellerini gizli tutmayan bir büyük devletle komşu ise) böyle kötümser tahminlerde bulunup ona göre tedbirli davranmayı gerektirir. Güvenlik kaygısının fikir hürriyeti zararına gelişmesini ne kadar tehlikeli buluyorsam, güvenlik kaygısının büsbütün bırakılmasını da o kadar tehlikeli ve vakitsiz bulurum. Bu kaygıyı içimizde yaşatmağa yetecek kadar kötümser tahminlerde bulunmak, gafil avlanmayı göze almaktan daha az mahzurlu olsa gerektir. İnsanlığı böyle kaygılardan kurtarma yolunda cömertçe tavizler vermek, bizim gibi küçük memleketlerden önce, dünyanın gidişine hâkim olabilecek durumdaki büyük memleketlere düşer sanıyorum.

B — Yazımda “solcu” deyimini ya giyme içinde ya da “aşırı” sıfatıyla birlikte kullanmağa dikkat etmiştim. Çünkü bizdeki resmî zihniyet, “solcu” sözünden, genel olarak, aşırı solcuyu anlar. Bu konuda yargılar ileri sürmek yazımın çerçevesi dışına çıkmak olacağı için, bundan kaçınmağa çalışmışım; yoksa Aneurin Bevan'ın solculuğu ile bir komünistin solculuğu arasındaki ayrılığı göremediğim için değil, İşçi Partisi ileri gelenlerinin Londra'da Sovyet liderlerine verdikleri ziyafette çıkan kavga, bu ayrılığın ne kadar geniş olduğunu, şimdi-

ye kadar göremiyenlere de göstermiş olmalıdır.

İkinci Dünya Harbinin sonlarına kadar bağlı kaldıkları komünizmi harpten sonra reddeden bazı İngiliz ve Amerikan aydınlarına bunu yaptırmanın “ekmek” derdi olabileceği görüşünü ise kabul edemiyeciğim. Çünkü İngiltere ile Amerika'yı, en müfrit görüşlerin bile insanı ekmeğinden etmediği iki memleket olarak tanyorum. Bu memleketlerde bir aydının “düşünden düşünme geçmesi”, en kötümserlerin bile aklına, “çıklarlar, yüreksizlik ya da aydın olma namusundan yoksunluk” gibi ihtimalleri getiremez.

Zaten benim de yazımda istediğim, Türkiye'de “düşünden düşünme geçme”nin, oralaradaki kadar kolay olmasından, evrim yoluyla inançlarını değiştirebilecek aydınlara bütün kapıların daima açık bulundurulmasından başka bir şey değildi.

C — “Bundan altı bin yıl önce insanların av araçlarını ortaklaşa yapıp ortaklaşa kullandıkları” iddiası ile benim 50 nci sayıdaki yazımın, konu bakımından hiç bir ilişkisi yoktur. Bir “sosyoloji otoritesi” de olmadığım için, kendimde, Forum gibi ihtisasa değer veren bir dergiye bu konuda yazı yazma yetkisini görmüyorum. Bir gazeteci olarak, beni, düşünce ve ifade hürriyeti meselesi, “av araçları”nın ortaklaşa kullanılıp kullanılmaması gibi meselelerden daha çok ilgilendiriyor.

Saygılarımla

Ankara — Bülent ECEİT

Aydınlar Ne Yapmalı

“Forum” Dergisi Yazı Kuruluna,
Derginizin 15 Nisan tarihli sayısında çıkan Bülent Ecevit'in “Güvenlik, Hürriyet ve Kültür” başlığı altındaki güzel yazısını bütün Türk aydınlarına okutmak isterdim. Evet, kardeş Ecevit, memleketimiz “aydınlarımızın korkusuzca düşünmeye kâdir oldukları bir vatan” haline gelmedikçe “güzel incirinden, tütün ve lokumundan bahsedilecek” fakat fikir ve sanat hayatından dünya ölçüsünde asla bahsedilmeyecektir! Türk milletini medeni milletlerin ön safına değil, arka saflarına bile ulaştırmak mümkün olmayacaktır! Geri bir - şark - islâm memleketinin kırk çeşit gelenek - görenek baskısı yetmiyomuş gibi, düşünen başlar ayrıca bir de “hâlâ polis devleti zihniyetiyle yönetilen” devlet kuvvetleri tarafından ezilir, karalanır,

kötülenirse, bu vatani ileri götürmek şöyle dursun, Atatürk devrimleriyle kazandıklarını da birer birer kaybedeceğimize şüphe yoktur. Kaybedeceğimize de ne demek, bu kayıplarda zaten yarı yolda değil miyiz? Ya iktidara gelmek, ya orada kalmak için partilerimizin sarsmadıkları devrim ilkesi mi kaldı ki! Eğer düşünen başlar Türkiye'de gerçekten söz hürriyetine sahip olsalardı, düşmemek için irticaa bütün taviz kapılarını açarak giden, sonra o kapılardan yeni iktidar faydalanma telaşlanıp kızan, uçlarını kendi eliyle potlaştırdığı devrim oklarını beceriksiz kollarla kullanmaya kalkan Halk Partisi bu güllüncü duruma düşer miydi? Adı gibi vücudunun bütün hikmeti de demokrasi kaidelerinden ibaret olan iktidar partisi böyle diktatörlük hevesine kapılabilir, halkın murakabesini “sokak!” diye küçümseyerek parti mebuslarını istediği gibi kullanmaya yeltenebilir miydi? Muhalefette iken Halk Partisinin yaptığı birkaç yüz liralık zammı halka büyük bir suç gibi ilân ve şikâyet edip bu zamları partilerine bağışlamak gibi sözde fazilet gösterileri yapmış iken, ikinci defa seçimi kazanınca o maaşları dünyada eşi bulunmadık bir mertebeye yükseltebilir miydi? Hem de bunu görülmek için siniklikle, enflasyon belâsının geniş halk kitlelerini sefaletle yuvarlamaya başladığı bir sırada yapabilir miydi? İktidar mensuplarına suç isna-dında isbat hakkı bile tanımak istememesi yeni bir parti doğuracak derecede önem kazanan bu memlekette Hükümet siperlerine yerleşmiş olanların siyasi hasımlarına küfür salvoları yağdırmaları, onları “vatan sathından” büsbütün silmiye hazır lanmaları görülür, yaşanır şey miydi?.

Eğer bu memlekette hala “KANUN DİYE, KANUN DİYE KANUN TEPELENİYORSA”, eğer kadın tekrar kara çarşafa bürünüyorsa, sözde gizli din ve eski yazı okullarında Türk yavrusunun zehirlendiği yetmiyormuş gibi, devrimin başlıca dayanağı olması gereken lâik okullara resmen din dersleri konabiliyor, orijinal eğitim yurtları olan köy enstitüleri manen yıkılıp kız öğrenciler oradan büsbütün uzaklaştırılabiliyorsa, bir M. Makal bile hala köydeki yobaz döküntülerinin karşısında ağız açamıyorsa, alaturka nağmeler bütün dünyaya karşı yüzümüzü kızartmaya devam edebiliyorsa, - üstelik te bunlar alaturka bir Makyavelizmle hep Atatürk bayrağı altında yapılabiliyorsa, bunların birinci sebebi hâlâ namuslu Türk aydınının kelleyi koltuğa almadıkça ortaya çıkamaması, ikinci sebebi de, karaktersiz aydınların fırıldak kolaylığıyla her menfaat ve ihtiras rüzgarına kuyruk sallamasıdır. Şarka doğru, Garba doğru, Türke Turana doğru, olmazsa din yolundan irticaa doğru!.

Bu oportünizm batağından kurtulmak, “köpeksiz köyde çomaksız gezen” bu dönük aydınları darmadağın etmek için, ben vicdanlı, ilim ve fazilete inanan bütün Türk aydınlarını, bazılarının yaptıkları gibi, şimdiye kadar hiçbirisi sınav kazanmamış olan partilere girmeye değil, fakat fikir erlerinin karşılaştıkları “Forum”lara gelmeye davet ediyorum. Evet, namuslu bir polemige, düşündüğünü pervasızca

tartışma alanına dökmiye hazır bütün aydınlar açığa çıkarılmalı. Gereken forumlara!

Gerçek kıymetlerimiz ancak forumlardaki bu karşılaşmalarda belli olacak, bir yandan elin çoktan halletmiş olduğu meseleleri bir yalancı pehlivan çalmıyla ortaya çıkarıp durmaktan kurtulurken, bir yandan da, mesela "İslam memleketlerinde lâayıklık" gibi hiç işlenmemiş konuları kışiselere, hazır kalıplara göre hükümlere bağlamak budalalığın kurtulacağı.

Meselelerimizi olduğu gibi ele alıp korkusuzca tartışmak için şart olan serbest havayı yaratmak üzere bütün namuslu Türk aydınlarımız forumlarda toplanmaya çağırıyorum.

Partiler üstü siyasi davalarımız olduğu gibi doğmalar üstü sosyal davalarımız da vardır: Haydi fikir silâhları başına!.

Okuyucularımızdan Çorumlu (İBO).

Köyü Nasıl Kalkındırabiliriz.

"Köy davasının el'an halledilmeyen bir bilmece halinde devamı, bu konu üzerinde daima ve yeniden düşünmeyi icabettirmektedir." — Köyü Kalkındırma Muamma-sı Forum Sayı 43. —

Forum Yazı Kuruluna:

Önce küçük bir hesap yapalım. 45.000 den fazla köyümüz var. Bunun aşağı yukarı 15.000 inde okul var sanıyoruz. Henüz 30.000 köyümüz okulsuz.

Bu 15.000 okulunda bir kısmı 3 sınıflı, bir kısmı ise 5 sınıflıdır. Birçok okulda ise 5 sınıflı bir tek öğretmen idare ediyor. İstenecek verim 1 tam ise, bu 1 tam beş bölüme sıralanıyor. Beş bölümle kalsa yine iyi, köyün binbir sıkıntısı içinde nice beşlere bölünerek (köyü, köylüyü, öğretmeni iyi tanıyan biri olarak söylüyorum ki) istenilen sonucun 1:100 ünü bile alamıyoruz. Niçin bu böyle.

Birçok sebepler arasında belli başlılarını şöylece sıralayabiliriz:

a) Eski kötü alışkanlıklar. b) Fakirliğin sebep olduğu tensel (maddi), tinsel (manevi) olaylar, c) Aydınlar'a karşı olan inançsızlık, tepki. d) Öğretmenin desteksizliği, e) Öğretmenin kontrolsüzlüğü, yalnızlığı, f) Öğretmenin bol okuyup incelemeye lüzum görmeyişi veya zaman bulamayışı. g) Köyü kendine, iyiye dönüştürmeğe uğraşacakken, öğretmenin köye uyuşu, h) köyün kasabaya uzaklığı, yaşayışın ilkel, iyi örneklerin hiç olmayışı, evlerin sıhhi olmayışı, ebe, sağlık memuru bulunmayışı, i) Yolların bozuk, çamur, nakil aracının olmayışı öğretmeni köyden şehire, daha iyi bir köye kaçmaya zorluyor. (Bununla beraber çalışan, didinen öğretmen yok mu? var.. Hem öyle ki bu öğretmen Amerika'da olsa idi Öğretim Bilimci olarak Memleketimize çağırıldık).

Her yeni Öğretim yılı başında nakiller incelenirse - dama taşı gibi - öğretmenlerin yer değiştirdiği görülür.

j) Köyde, her yerde olduğu gibi çıkar-

lar (menfaatlar) çarpışır. Öğretmenin bir yön (tarafsız) kalışı, zayıf koruması halinde, çıkarına düşkünler öğretmene karşı binbir düzen çevirerek öğretmeni köyden çıkarmanın yolunu bulurlar. Taki öğretmeni kendilerine uydurabilsinler.

k) Ağaların fakir çocuklarının okumasını kıskanmaları da küçümsenecek bir olay değildir. (Yalnız bu konuyu inceleysek bir kitap dolar). Köylü çocuğu uyanırsa babası gibi ağaya kul köle olmazda onun için kıskanır.

Babası gibi gündeliği 50 kuruşa, ya karşılıksız (parasız) ağanın bağında, bahçesinde çalışmazda onun için kıskanır. Her hangi bir şekilde kazandığı beş on kuruşunu banka yerine ağanın uçkuruna bağlı süslü boncuklu kesesine aktarmaz da onun için kıskanır. Doğruyu ileriye görürde onun için kıskanır. Pis emellerine alet olmaz da onun için kıskanır. v.b.

"Sebepleri bilinince çaresi bulunamayan hiçbir hastalık olamaz" Tam bir proğram, tam bir tutum birçok dertleri giderbilir. Köy Kalkınma davasını dört başı bayındır (mamur) ele alma zamanı gelmiştir.

İlkokul beşinci sınıfını bitirip bildiklerini geliştirmemeleri, zamanla unutmaları bilinen gerçeklerdir. Bu küçük olayın sebeplerini araştırıp çaresine bakılmaması bile tüm gayretlerimizi boşa çıkarabilir.

Bu konu hakkında daha da birçok şeyler söylenebilir. Ben bazı dertlere şöylece dokunup geçmiş bulunuyorum. Ümit ederim ki bu işin yetkilileri bildiklerini ortaya döksünler açıkca tartışma yapılsın.

Sonuç olarak diyebiliriz ki asırların ihmal olan bugünkü Köy çıkmasını aydınlaşma çıkarma için uğraşlarımız iyi yol dadır fakat yetersizdir. % 75 i okuyup yazma bilmeyen bir ülkede demokrasinin ve daha iyi müesseselerin temelli olarak yerleşebilmesi ilköğretimin dört başı bayındır halledilmesi ile mümkün olabilir.

Sonsuz saygılarımla.

Adana — İbrahim KUYUMCU

"Rejisör-Eleştirici" Tartışması

Yazı Kuruluna,

Derginiz yazarlarından Bedii Sevin ile rejisör Aydın Gün arasındaki tartışmayı ilgi ile takip ediyorum. Bay Aydın Gün, 51. sayıdaki yazısında "Arangi Lombardi ve Giannia soprano spinto idiler" diyor ve bu noktadan hareket ederek bazı hükümlere varıyor. Mezkûr sanatkarların repertuarı ile doldurmuş oldukları plâkların bir listesini takdim edersem tartışmanın bu noktasının aydınlanacağını sanıyorum.

Lombardi'nin oynadığı Operalar :

Ernani'de Elvira (dramatik), Talihin Kudreti'nde Leonore (dramatik), Tosca'da Tosca (dramatik), Maskeli Baloda Amelia (dramatik), Cavalleria'da Santuzza (dramatik), Aida'da Aida (dramatik), Turandot'da Turandot (dramatik), Othello'da

Desdemona (spinto), Norma'da Norma (dramatik koloratur), Trovatore'de Leonora (dramatik koloratur), Figaronun Düğününde Kontes Almaviva (dramatik koloratur), Don Giovanni'de Donna Anna (dramatik koloratur).

Lombardi'nin plâğa verdiği Operalar:

Verdi'nin Aida'sı (Aida), Mascagni'nin Cavalleria'sı (Santuzza), Ponchielli'nin Gioconda'sı (Gioconda).

Düşoluna Gianini'nin plâğa verdiği ar-yalar :

Tosca'dan Tosca'nın aryası (dramatik), Cavalleria'dan Santuzza'nın Romansı (dramatik).

Gianini'nin plâğa verdiği Opera :

Verdi'nin Aidası (Aida).

Bu misallerden de anlaşıldığı gibi Lombardi ile Gianini'nin "spinto" olduğu iddia edilemez.

Hürmetlerimle.

Ankara, T. F.

Forum Yazı Kuruluna

Zafer gazetesinin 26.3.1956 tarihli sayısında Aydın Gün'ün münekkitlerimizden şikâyet eden uzun bir mektubu çıktı. Devlet operasının rejisörü mevkiinde olan bir şahsın bu şekilde bir ağız kullanması hâzindir.

Sanatkâr - Münekkit ihtilâfı her memlekette rastlanan ezeli bir davadır. Ancak Aydın Gün'ün ele aldığı münekkitlerin sanatla ilgili olmayan şahıslarına, hususiyetlerine girmesi, müstear adlarını açık lamaya kalkması, münekkitlere bu şekilde küçümsemeye kalkışması her yerde kolayca rastlanan bir durum değildir.

Aydın Gün mektubunun başında uzun uzun Orhan Remzi Yüreğir'in tenkitlerinde bulduğu hataları madde madde zikretmiş. Bu yerinde bir tutum. Ancak, yazarlarımızdan Bedii Sevin'e dokunan kısmı tenkide tahammülsüzlüğün bir sanatkarı ne kerte acıklı bir duruma düşürebileceğini göstermesi bakımından ibret vericidir.

Onun yazılarında yanlış bulamamış, kalkmış Bedii Sevin'in amatör kemancı olduğunu Bedii Sevin adının müstear olduğunu, asıl adının falanca olduğunu, Tıbbiye talebesi bulunduğunu açıklamak gibi mevzu ile ilgisi olmayan bir takım düşük seviyeli ifşalarda bulunuyor, sonra da "yaramaz çocuk, boyundan büyük işlerle uğraşmaktan vazgeçip derslerine çalış" diyor. Bu sözler yazarımız Bedii Sevin'i küçültmez bilâkis değerini artırır. Zira Aydın Gün anlaşılan, Yüreğir'de yaptığı gibi hata bulamamış ki, aklınca Bedii Sevin'e istihza ediyor. Halbuki Bedii Sevin'in sade memleketimizde değil, Avrupada bile az bulunur bir meziyeti şudur ki tenkitlerini afaki sözlerle değil, hataları mezûr sayısına, partiyon numarasına varıncaya kadar katıyetle zikretmesidir. Gönül isterdi ki Aydın Gün Bedii Sevin'i çürütmeye kalkışırken Yüreğirde yaptığı gibi onun da bir iki hatasını gösterebilin.

Bedii Sevin'in tenkitleriyle alay etmek yerine Aydın Gün onlardan istifadeye çalışsa, hem sık sık düştüğü reji hatalarını bir yol düzeltir, hem de "sessiz tenor" luktta ısrarla devamın fayda vermeyeceğini anhyabilirdi.

Hürmetlerimle.

Ankara, Naci BENGÜ

Ne Diyorlar

Tarafsızlık Meselesi

Yazan: Caen Üniversitesi
Matematik Profesörü
Rager APERY

Eski bir mesele olan saf bilgi ile tatbiki bilgi zıddiyeti şöyle ele alınabilir: Bilgin, saf bilginin fildişi kulesine mi kapanmalı, yoksa; ya kabiliyetini endüstri hizmetinde kullanmak, ya da sosyal ve politik hareketin sıkıntı ve güçlüklerine şahsen karışıp yer almak suretile çağdaş sahneye mi atılmalıdır?

Bu mesele karşısında hemen umumî bir kaide ortaya koymak, bilgin olarak savunmaya yeminli olduğumuz bilimsel prensiplere aykırı düşer. Hürriyet halk için değerli bir imkândır, fakat bilgin için mesaisinin gelişmesi bakımından vazgeçilmez bir şarttır. Bilginin, kendi mesleğinin karakterini istediği gibi tayin etmesi ise bu hürriyetin en hayati bir cephesidir. Bilgin, saf bilgiye bağlanmak ile endüstri alanında bir araştırmacı olmak arasında, yahut bilginlik ile siyasetçiliği veya filozofluğu birleştirmede istediği yolu seçebilmek için hür olmalıdır. Ne var ki, bütün öteki haklar gibi hürriyet de ödev kavramı ile hem sınırlıdır hem de daha yüküldür. Kaldı ki bilgin seçeceği türlü rollerden bazılarını, ötekilerine göre, haklı olarak daha yüksek bir mevki verebilir. Böylece, gerçi insan pek seyrek bir seçme durumunda kalırsa da, genel olarak, kahramanlığın neme gerekçiliğe tercih edilebileceğini söylemek yanlış olmaz.

Bir çok bilginler tam bir tarafsızlık tavrı lehindedirler. Bu arada bilhassa bazı Fransız düşünürleri bu tavrı, bilimsel araştırmada temel bir ilke olan objektifliğin mantıklı bir devamı gibi mütalea etmektedirler. Bu gibilerin ileri sürebileceği münakaşa şudur: kendilerini bilime verenler bütün enerji ve güçlerini ancak bu yolda harcamalıdır; bilginlerin öteki meşguliyetler için bilime vermeleri gereken zamanı ayırmağa hakları yoktur. İnsanlığın doğrudan doğruya veya dolayısı ile bilimsel araştırma sonuçlarından sağladığı faydalar, her hangi bir bilgin'in kendini halk yararına vaktetmesiyle elde etmesi mümkün başarıları kat kat aşar. Milyonların hayat yükünü hafifletecek olan bilimsel araştırmayı daha da ilerletme faaliyetine kendini vermek, dünyayı şahsen düzeltmeğe kalkışmaktan daha iyidir. Bilginlerin boş zamanları, alt suurun çalışmasına zarar vermeksizin başka alanlarda harcanamaz. Alt suurun hiç durmayan faaliyeti, bilhassa günlük yaşayış ile ilgili küçük meseleler üzerinde büyük kafaların gösterdiği yetersizlikte açığa vurulmaktadır. Demek oluyor ki, hakikat tam manası ile kendini vermeği ister. Bunun bilimsel araştırma için ge-

rekli olan huzur ve sükûnet bozulur, araştırmacının elde edecekleri gayret üstün körü olur. Mesleğiyle ilgisiz meselelere dalmak bir yandan da bilgin'in kendi alanındaki çalışmalarının sonuçlarını tahrif etmesine yol açar.

Böyle aktüelden tam bir kopmayı esas tutan doktrine karşı, bilgin'in marifetlerini günün meselelerine uygulaması gerektiğinde ısrar eden başka bir görüş vardır. Buna göre, labratuvarında kendiliği teçrid eden bilgin realite ile temasını kaybeder ve inşa etmeğe çalıştığı sistemler hayali bir takım şeyler olmaktan ileri geçmez. Realitemizden pek uzak düşen sahalarda ile geçmişin eski ve karanlık meseleleri üzerinde kafa yormak, buna karşı içinde yaşadığımız gerçek âlemin bütün safhalarını ve hele çağdaş politika perspektifini ihmal etmek de neden?

Bu görüşe göre, araştırma konusunu sadece kendi öz temayülüne göre seçmek bilgin'in hakkı değildir. O her şeyi çevresine yani topluma borçludur. Zira araştırması boyunca onu destekleyen, labratuvar masraflarını ödeyen, ona serbest zaman imkânı sağlayan her türlü gelir kaynakları, toplumun daha ziyade dar geçimli çoğunluğunun keseleridir.

Bilgin insanlığın iyiliğine çalışmalı, serbest zamanlarını dahi insanoğlunu doğrudan doğruya ilgilendiren meseleler üzerinde daha fazla aydınlık kazanmağa vermelidir. O hem cinslerinin rehberi olmalı, onları haksızlığa, insanlığa musallat olan ıstırap, hastalık, cehalet, harp ve sefalet gibi belâlara karşı savunmalıdır. Dahası var: bilimin ürünleri yıkıcı bir istidat gösterdiği zaman (meselâ, atom bombası, mikrop harbi, yahut zehirli gazda olduğu gibi) bilgin, "bunlar benim arzu ettiğim sonuçlar değildir" diyerek kendini avutma yoluna sapmamalı, sorumluluğunun yükünü omuzlama cesaretini göstermelidir.

Bilgin'in ödevi üzerinde birbirine zıt bu iki görüşün de unuttuğu temel gerçek şudur: bilgin, çağın tartışmalı meselelerine karışmalı mı diye kendisine bir soru soracak durumda değildir; o mesleği icabı ister istemez bu meselelere karışacaktır. Bu hattâ, Pascal'da örneğini gördüğümüz gibi, araştırma konusunun çevreyle hiç bir ilişkisi ve ilgisi olmadığı durumlarda da böyledir. Bilimsel faaliyet, açık veya kapalı şekilde, bir ahlâki inançlar sisteminin kabul edildiğini tazammun eder. Gerçeğe prensip olarak sımsıkı bağlanma, insan tabiatının esrarı karşı-

sında alçak gönüllü kalma, zaman ve yer bakımından hudutları aşan insanlık toplumuna ait olmak hissini taşıma, gibi değerler hiç bir bilgin'in dileğine göre bağlanmak ya da inkâr etmek için seçeceği şeyler değildir. Zira bilgin zorunlu bir şekilde bunlara bağlıdır. Adına lâıyk hiç bir bilgin yalan ve yanlış karşısında uyumaya (kompromi'ye) razı olmaz. Zaten bu yüzdendir ki, bilgin kişi, kendisini bir hesap makinası statüsüne düşürmeğe çalışan bütün totaliter rejimlerin daima şüphesini uyandırmış, uykusunu kacırmıştır.

Aynı mesele bir başka şekilde de kendisini gösterebilir. Bilgin bilimsel faaliyeti dışında ve ona ek olarak başka bir davaya bağlanmalı mıdır? Bilgin'in gerçek için yüklediği sorumluluk ile mukayese edildiğinde, aile, din, veya politika gibi öteki bağları ister istemez ikinci derecede yer tutarlar. Bir bilgin kendi yurdunu candan sevebilir, ne var ki, milli menfaat için gerçeği inkâr edemez. O toplumun haksızlık gören bir tabakasını, meselâ işçi sınıfını, takibe maruz azınlıkları veya ihmal edilen çocukları kurtarma yolunda çalışabilir; ancak, kritik incelemenin mihengine vurmadan hiç bir slogana kapılmamak da ödevdir. Bilgin çağdaş meselelere karıştığı her yerde, entellektüel dürüstlüğü ile, kritik değerlendirme gücünü kullanmalıdır. Her hangi bir dernek veya partiye sadece katılmakla, özelliklerine dair pek az bilgisi olduğu bir sınıfın hemen üyesi olabileceğini, yahut, çok kere gerçeğe dış ve boş sloganların yayılması yolunda bilgin olarak sahip olduğu yetkiyi kullanmak suretile o sınıfın davasına yardım edebileceğini sanıyorsa ciddi surette aldanyor demektir.

Böylece, bilgine açık pek çok davalar vardır ya, bunlara mutlaka bağlanması zorunlu değildir, zira bunlar, bilimsel faaliyette olan temel bağlanmaya girmezler. Fakat meselâ bizzat düşünce hürriyeti tehlikeye düştüğü zaman bilim kendini, Galileo devrinde yahut Lysenko'nun genetik teorisi ile ilgili son zamanlarda ortaya çıkan ihtilâflarda olduğu gibi, siyasi veya dini hücumlar tehdidi altında bulursa, sesini açık bir şekilde yükseltmek bilginin kaçınılmaz ödevidir. Dahası var; iktidarı elinde tutanlara, Hıristiyan bilimine karşı bir müslüman bilimi, Alman bilimine karşı bir Fransız bilimi, burjuva bilimine karşı bir proletarya bilimi, yahudi bilimine karşı bir Aryan bilimi gibi zıtlıkların ve ayrılıkların olamayacağını hatırlatmak da bilgin'in borcudur. Gerçekte yalnız bir bilim vardır: insan ruhunun, düşünce kategorilerimizin tümünü durmadan aşan realite alanlarını kavrama uğrunda gösterdiği hiç dinmeyen faaliyet.

Dediklerimizi özetliyelim: bilgin eğer bağlandığı davaya sadıksa, her hangi bir meselede, durumu en küçük teferruata kadar dikkatle incelemeksizin ve her safhada tenkit zekâsını iyice kullanmaksızın hiç bir zaman harekete geçmemelidir. Gerçi o, bilimsel faaliyeti ile doğrudan doğruya teması olmayan meselelere karışmaktan kaçınabilir; ancak, bilimin serbestçe ilerlemesini veya bilimin dayandığı ilkelere tehlikeye sokan bütün hallerde ve davalarda azimle harekete geçmek onun başta gelen ödevidir.

Çeviren: Cemal YILDIRIM

Muhafazakâr Partinin Çalışması

Geçen ay İngiliz Muhafazakâr Partisi merkez heyetinin yıllık kongresi yapıldı. Cereyan eden görüşme ve tartışmalarda, siyasi yorumcuların Muhafazakâr Parti teşkilât çevrelerine attığı endişelerin izlerine bile rastlanmadı. Parti liderliği etrafında öteden beri yürütülen tenkitler kongrede ufak bir yankı bulmadı. Merkez Hey'eti Partinin memleket ölçüsündeki icra organı olup, daimi idareciler, millet vekilleri ve adayları ile her seçim çevresinden gelen dört temsilciden teşekkül eder. Asıl ödevi, Parti genel başkanını teşkilât çevreleriyle temasta tutmak, ona hükümet siyasetini Parti görüş açısından anlatma fırsatını sağlamaktır. Tıpkı Parti genel kurulu ile Parti yıllık kongresi gibi, Merkez Hey'etinin de, ne Parti lideri ne de Muhafazakâr parlamento gurubu üzerinde yaptırıcı bir yetkisi yoktur. Kararları dikkate bile alınmıyabilir. Ne varki, Parti endişelerini ifade etmek bakımından büyük rol oynar. Bu yılki toplantıda bir endişe ifade edilmediyse, bu endişelerin yokluğundan çok, Partinin şu sırada böyle yakınmalara hedef olamayacak kadar nazik ve sarsıntılı bir devre içinde olmasındandır. Sahne gerisinde iş gören Partinin tecrübeli idarecileri, bilhassa Londra'daki genel merkezde vazifeli daimi müdürler, Partinin son derece engebeli bir yol üzerinde olduğunu, yeni bir düzene ve ahenge şiddetle ihtiyaç duyduğunu pek alâ bilmektendirler.

Parti iktidarda olmadığı zaman, parti fikirlerini yoğuran, haber ve vakalara kaynaklık eden merkez teşkilâtıdır. Parti iktidara geçtiği zaman ise, parti «makinası» daha ağır bir vitese takılır. Zira parti gidişatına dair halk efkârının bilinmesi artık bakanların başlarında oldukları daireler kanalından gelen malûmat ile sağlanır. Liderlere gerekli vaka ve rakamları günü gününe sağlayacak, parlamento savaşı için lüzumlu cephaneyi ikmal edecek resmî daireler ve memurlar mevcut olduğundan, merkez bürosunun halk temayülünü yoklama ve özel bir şubesi ile yayın yapma faaliyeti önemini büyük ölçüde kaybeder. Merkezin işi artık bir nevi tamamlayıcılıktır, iş hükümet kanalından sağlanan bilgileri parti propagandacıları için değerlendirme ve manâlandırma meselesi haline gelir.

Parti teşkilâtının temel gayesi hiç şüphesiz seçimlerde oyların çoğunluğunu kazanmaktır. Bütün öteki faaliyetler, hatta propaganda gayretleri bile, bu gaye etrafında yardımcı unsurlardır. Merkez bürosu, teşkilât çevrelerinin seçimi lâıykı ile organize etmelerine yardım etmek üzere kurulmuştur. Bu işi görürken, parti merkezindeki memurların teşkilât çevreleri üzerinde yaptırıcı bir baskı ya da kontrol kullanmaları elbette akla gelemmez. Merkez teşkilâtı gönüllü parti işçileri için bir dayanak, teşkilât çevrelerini ayakta tutan bir iskelet vazifesini görüyor Sorumluluğu var, fakat yaptırıcı gücü yoktur. Bu hal, propaganda faaliyetinde onu zayıf düşüreceğine, kuvvetlendiriyor. Propaganda parti teşkilâtı için, bilhassa gönüllü parti işçileri için, halk önünde savunacakları ve ileri sürecekleri görüş ve fikirleri sağlamak bakımından

hayati bir önem taşır. Seçimleri hemen takip eden devrede, seçim sırasındaki oy toplama gayretine karşılık, yeni üye kaydetme gayreti başlar. Merkez bürosu fikirleri iki yönde taşıyan bir kanal gibidir: liderler takımından parti alt kademelerine, yığınlardan parti üst kademelerine. Merkez bürosu bu fonksiyonunu Parti liderinin şahsi sekreterliği imiş gibi çalıştığı zaman daha başarılı kılmaktadır.

Bu son derece iyi organize edilen bir faaliyettir, bu itibarla da, İşçi Partisi ne kadar kıskansa yeridir. Zira parti bizzat kendisini finanse etmekte, teşkilât çevreleri de muhtar bir hüviyet taşımaktadır. Abbey House'da kararlaştırılan yayınlar ile eğitici faaliyetlerin bütün giderleri teşkilât bütçelerinden ödenir, böyle olduğu için de bunları satmak ve dağıtmak hususunda üstün gayretlerin gösterildiği muhakkaktır. Muhafazakâr Parti yayınlarının (bunlar ister «Weekly Newsletter» gibi gayet seçkin bir dergi, «Notes on Current Politics» gibi daha ziyade vakalara yer veren ve son zamanlarda da ticarî gelişmelere dair istatistik rakamlarla dolup taşan bir organ, ya da milyonluk tirajlı popüler magazin şeklinde olsun) teşirleri oldukça büyüktür. Bütün bu yayınlar, hali hazırda fırtınalı denizde tutulan yönde ilerlerken, Parti ile liderler arasında tam bir güvenlik yaratmak bakımından iyi hizmetler görmektedir. Bunlar yalnız parti propagandacılarını tenkitçilere karşı fikirle donatmakla kalmıyor, onlara millî zorlukları yenecek yeni fikir ve tedbirlerin, partinin sahne gerisi plânlayıcıları tarafından hazırlanmakta olduğu inancını da veriyor.

Bu son fonksiyon son derece önemlidir. Şayet Parti karşılaştığı ekonomik krizlerden başka bir de iktidar devresinin sonuna doğru, İşçi Partisinin başına geldiği gibi, bütün fikirlerini tüketmiş görürse, başta genç Muhafazakârlar arasında olmak üzere, maneviyat ciddi su-

rette sarsılır. Nitekim, Sir Anthony Eden'in Mr. Butler'i Muhafazakâr propaganda merkezi ile araştırma bürosu başına getirmesi, Merkez Bürosunca yerinde bir hareket ve iyi bir propaganda sayılmıştır. 1947 den sonra partili partisiz pek çok vandaşları muhafazakârlığın müsbet bir geleceği olduğuna inandıran propaganda Mr. Butlerin tesiri altında vücut bulan canlı düşüncelerin eseridir.

Merkez Bürosunun tutacağı hattı hareketin ne olacağı yeter derecede açıktır. O herşeyden önce, enflasyonun durdurulacağı, hatta fiatların normalleşme yönünde düşeceği konusunda gayet iyi temellendirilmiş düşünceler ileri sürmek, bilhassa plânlı olarak üzerinde durulan bu enflasyon tersi hareketin mutlaka başarılı olacağını, fiat yükselişlerine karşı baştan bir çare bulamamak yüzünden partinin yarattığı antipatinin elde edilecek parlak sonuçlarla kısa zamanda silineceğini kandırıcı bir dille anlatmak zorundadır. Partiye sadık zümreye hitap etmenin yolu bu olduğu gibi, önümüzdeki yıl, Genç Muhafazakârlar ve daha sonra yeni üye kaydı için tasarlanan kampanya açılmadan önce, kesif bir şekilde yapılacak propagandanın da bu hattı takip etmesi gerekir. Fakat bu yoldaki başarı her şeyden çok tutumun gerçek bir inanç ve yön duygusuna dayanması ile mümkün olacaktır. Bu da ancak liderlerden gelebilir. Bir Muhafazakâr mucizesi daha görecekssek, bunu Abbey House değil, fakat Downing Street yaratacağıdır.

«The Economist» den
İktibas
Çeviren: C. Y.

FORUM

Bütün kıymetli Okur ve Bayilerinin
ŞEKER BAYRAMINI kutlar

T. C.

ZİRAAT BANKASI

Yurt içinde 520 Şube ve Ajansı dünyanın her tarafındaki muhabirleriyle sayın müşterilerinin emrinde dir.

Vadeli, vadesiz tasarruf hesapları 1956 ikramiye tutarı

Şimdilik

1.750.000 Liradır

Bu Zengin Plânda

Gayrimenkuller, dolgun para ikramiyeleri, eşya, traktörler, ziraat aletleri bulunmaktadır.

Halide Edip'in Yeni Eseri

Fahir İZ

İkinci Meşrutiyetten sonra gelişen millî edebiyatın belli başlı temsilcilerinden olan Halide Edib'in çok yönlü kişiliğinin bir çok yönleri Türk okurlarınca bilinir. Kadın haklarını savunan aydın, romancı, hikâyecî, gazeteci, eğitimci, teşkilâtçi, Kuvayı Milliyeci, hatip, politikacı, Üniversite hocası Halide Edib, son kırk beş yıllık hayatımızın önemli bir parçasıdır. Onun Türk okurlarınca az bilinen bir yönü düşünür taraftır. Bunun bir sebebi de bu alandaki eserlerini şimdiye kadar İngilizce olarak yayınlamış olmasıdır.

Halide Edib 1926 - 1939 yılları arasında çok tarih felsefesi, Doğu ve Batı medeniyetlerinin özellikleri, karşılıklı etkileri, Batı medeniyetini almak isteyen Doğu ülkelerinin, bu arada Türkiye'nin karşılaştığı güçlükler, son yüz elli yıllık çabalarımızın sonuçları gibi problemler üzerinde durmuştur. Amerika'da Columbia Üniversitesinde verdiği derslerde, başka Amerikan üniversitelerindeki konferanslarında, daha sonra Hindistan üniversitelerinde, bu meseleyi sistematik bir şekilde ele almıştır. Hatıralarının ikinci cildi olan *The Turkish Ordeal*'de, daha sonra *Turkey Faces West* ve *Conflict of East and West* adlı eserlerinde ve Hindistan yolculuğundan dönüşte yazdığı *Inside India*'da bu kültür problemlerini incelemiştir.

Halide Edip'in geçen ay yayımlanan *Türkiye'de Şark, Garp ve Amerikan Tesirleri* adlı eseri (1) bin yıldır bağlı olduğumuz Doğu medeniyeti ile yüz elli yıldır katılmağa çalıştığımız Batı medeniyetinin ve son yıllarda yakından teması geçtiğimiz Amerikan dünyasının bir tasviri, bu üç medeniyeti uzlaştırarak, bir terkiibe varmak için yaptığımız gayretlerin bir hesaplaşmasıdır.

Yirmi fasla ayrılmış olan bu 261 sahifelik kitapta - ararsak - gözden kaçmış yanlışlar bulabiliriz. Bir takım olayları da düzeltmeğe kalkabiliriz. Ancak bu, ağaçları bir bir incelemek isterken yüce bir ormanı görememek demektir ki yazarın haklı olarak şikâyet ettiği "vak'ânüvislik zihniyetine" saplanmak olur. Bu

ne bir tarih ne de bir başvurma kitabıdır. Bu bir düşünce mahsulüdür, bir bütün olarak böyle ele alınmak gerekir.

Yazar eserine Batı medeniyetinin tanıtıcı bir girişle başlıyor. Sonra Doğu ve Batı milletlerinin evrim yollarının nasıl ayrıldığını anlatıyor: Doğu, Ortaçağın skolastik anlayışını daha uzun bir süre saklamış, bu yüzden de modern dünyanın ilmi gelişmesine ayak uydurmakta gecikmiş. Buna karşılık, Batıda, koyu dinciliğe rağmen, güçlü ferdler, skolastik anlayışı yıkmışlar, ondokuzuncu yüzyılda olgunluk çağına eren yüce medeniyeti yaratmışlardır. Doğu medeniyetinde ferd bey ni ile ruhunu maddenin gerçeklerinden her zaman uzak tutmuştur: hükümdarın eli, bir işaretle, sanki bir yıldırım gibi, ferdin kafasını gövdesinden ayırabilir. Doğudaki ferd için devlet ile devleti temsil eden kişi, şahıslanmış bir kader, bir alınyazısıdır. Doğu insanının gözü, ister istemez kendi içine çevrilmiştir. Çünkü maddî varlığı, gövdesi kendisinin değildir. Eski doğunun bütün dinlerin beşiği olması pek de bir tesadüf sayılamaz. Doğunun amacı "iç sükûnu" olduğundan onu bozabilecek her şeyden kaçınır: çevresindekilere karşı, çokluk duygusuz olduğunu sandıracağı bir ilgisizlik gösterir. Alışkanlıklarına çok bağlıdır. Durumunu değiştirecek her hangi bir hareketten, sefaletini giderecek bile olsa, eski Doğulu çekinir. Eski Doğuda bu anlayış hükümdarın bir Tanrı gücü edinmesine, bir kaç kişinin ölçüsüz zenginliğine karşı çoğunluğun yoksulluğa düşmesine sebep olmuştur. Doğunun bu anlayışını, aşırı materyalizm karşısında manevî değerlere bağlılık diye yorumlayanlar var. Acaba bu yargı doğru mu? Yazara göre, insanlar gövdesiz bir ruh olsalardı evet, böyle olmadıkları için hayır. Ferdin maddeye ve dışa ait değerleri hiçe sayması, önce kendi hükümdarları, sonra da Batının materyalist istilâcıları tarafından sömürülmesinin birinci faktörü olmuştur. Doğuda ferdin maddî varlığı ile manevî varlığı arasında bir ölçü, bir uyum olsaydı, Doğulu yüzyıllarca Batı için ucuz emek, Avrupa pazarlarına zenginlik sağlayan bir araç haline gelmezdi.

Batıya gelince, orada, Doğu saraylarındaki ihtişamdaki, debdebeden eser yoktu. Batının medeniyeti Doğudan sonra başlamıştı, Doğudan da çok şey almıştı. Ancak Batı türlü unsurları, etkileri uzlaş-

tıran yepyeni bir medeniyet kurdu. Bu medeniyetin en göze çarpan niteliği kanun anlayışıdır. Doğuda kanun Tanrıdan gelir, ya da yarı-tanrı sayılan bir hükümdarın iradesiyle yaratılır. Batıda kanunu yapan insandır; kanunun uygulanacağı halkın da az çok rızası gerekir. Batılı ferd kanun ile hükümdar iradesini değiştirmeyen, değiştirilemeyen bir alınyazısı saymayınca, kendini devlet ile toplum içinde hiç bir payı, hiç bir sözü olmayan bir yaratık saymaktan da kurtulmuş, hükümdar ile hükümet üzerinde etkili olabilecek bir savaşıma girişmiştir. Böyle bir anlayışın kendi içine gömülmesi elbette mümkün değildir. Böyle bir ferd için elile tutup gözüyle gördüğü şeyler, görmediği tu tamadığı şeylerden daha önemlidir. İşte bundan dolayı Batı anlayışı Doğuya nisbetle daha maddî olmuş, kendi içine kapanmak eğilimi hiç bir zaman Doğudaki kadar yaygın olmamıştır. Savaşma ile hareket, Batı anlayışına göre, hayatın özüdür. Madde üzerinde toplanan Batı anlayışı ilmi mucizeler de yaratmıştır. Doğuda kimi büyük ferdler insan ruhunun yükselmesi için nasıl canlarını feda etmişlerse, Batıdaki bir çok ilim adamları da, daha iyi bir dünya yaratmak, insanlığı hastalıklardan, sefaletten kurtarmak için bir çok fedakârlığa katlanmış, bu uğurda hayatlarını vermişlerdir.

Ancak Batının ilim ile medeniyet alanlarındaki bu ilerleşiminin insanlık için her zaman bir nimet olduğu ileri sürülemez. Batılılar maddî ilerleme ile elde ettikleri gücü, zaman zaman insanlığın büyük bir bölümünü sömürmek için kullanmışlardır. Batı, bir kaç yüzyıl içinde, dünyanın her tarafına el atmış, milyonlarca insan, Batılıların yaşadığı Avrupa kıtasının hizmetçisi derecesine düşmüştür.

Yazara göre bugün Batı medeniyeti bir buhran geçirmektedir. Bu buhranın sebebi de "maddî varlık ile manevî varlık arasındaki muvazenenin bozulmuş olmasıdır".

İşte bu kadar sürükleyici, aynı zamanda tartışmaya çok elverişli bir bahisle açılan kitabın öteki fasıllarında üzerinde durulan problemler, çağdaş Türk aydınını en çok düşündürülen meselelerdir.

Yazar Osmanlı Türklerinin askerlik ile idare alanlarındaki dehasalarını inceledikten sonra başarılarının sırları üzerinde duruyor ki bunların en önemlisi "devlet esaslarına her şeyin üstünde bir kutsilik verilmesi, buna hükümdarların bile saygı göstermesi" dir. Yavuz gibi bir padişahın iradesini, bir şeyhülislâmın, bu esasları ileri sürerek, durdurabilmesi, bunun güzel bir örneğidir. Yazara göre, Osmanlı devletinin başarısının bir sırrı da, birbirine karşıt, birbirile savaşan milletler, dinler, akımlardan bir terkiip yapılabilmesi, bu terkiibi uygulayabilecek bir idare kurabilmesi, Osmanlı Türklerinin de, bütün bunlar için gereken irade fikir, bilgi ile inanç kendilerinde toplamış olmalarıdır.

Kitapta Osmanlı İmparatorluğunun gerilemesinin türlü sebepleri üzerinde durulmuştur. "Yalnız liyakate değer verme" ilkesinin ortadan kalkarak kayırma ile

(1) Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul.

rüşvet müesseselerinin gelişmesi, medreselerde Ortaçağ skolastiğinin sürüp gitmesi, Avrupa'da sanayiın başlamasıyla memleketteki el sanatlarının çökmesi gibi faktörler, her alanda gerilemeyi hızlandırmıştır. Yazar, skolastik anlayışın kötü etkileri üzerinde durarak: "Eğer, diyor, Aristo'nun denemeden çok mantığa dayanan felsefesi hâkim olmasaydı, Osmanlı Türklerinde müsbet ilim devadımları ile ilerleyebilirdi. Ülemamız gerçeği sadece mantık yolu ile görmüşler, tecrübeden tamamen kaçınmışlar ve bunu bir linsiyak haline getirmişlerdir".

İslahat uğruna hayatını feda eden III. Selim'e "Medeniyet Kahramanı" adını veren yazar, bu ileri fikirli padişah ile II. Mahmud'un, daha sonra Tanzimatçıların, hele Mustafa Reşit Paşa'nın islahat hareketleri üzerinde önemle duruyor. Çünkü Gülhane Hatt-ı Hümayunu, Selim ile Mahmud'un yapmış olduğu yenilikleri kanunlaştırıp yerleştirerek daha sonraki devrimlerin temelini atmıştır. Hattâ "yeni bir Türkiye kurmak imkân ve fikrini de Tanzimat vermiştir, diyebiliriz". Tanzimat bütün bu islahatı "dünya çapında engellere karşı ve bir imparatorluk harabesi üzerinde yapmağa cesaret etmiştir".

Siyasî Tanzimat hareketinden sonra, Batı etkisi altında yetişen yazarlar, fikir ve edebiyat alanında, Doğu ile Batıyı uzlaştırmaya çalışan yepyeni bir çığır açmışlardır.

Yazarın Yenileşme tarihimizde bir "duraklama devri" saydığı II. Abdülhamit devri üzerinde tarih daha kesin bir yargı vermemiştir. Bütün belgeler yayınlıncaya kadar bu devrin iç ve dış politikadaki müsbet ve menfi tarafları tartışılıp duracaktır. Hele dış politikada Abdülhamit ile Mithat Paşa arasındaki ayrılığın sebepleri üzerinde şimdiye kadar çok az durulmuştur.

Eserin bundan sonraki bir kaç faslı yakın tarihimizin bir özeti ve tahlilidir. İkinci Meşrutiyetten sonra açılan İttihat ve Terakki devri, Balkan Harbi, Birinci Cihan Harbi, Müttareke ve Büyük Millet Meclisi Hükümeti devirleri üzerindeki bahisler, Halide Edib'in de faal bir şekilde katıldığı bir devrenin hikâyesi olduğu için, çok önemlidir. Yazarın bu pek karışık ve ihtilâflı devrin tarihine tuttuğu ışık bir çok meseleleri aydınlatmağa yarayacaktır. Bu bölümün en önemli tarafı Meşrutiyetten sonraki on yıllık (1908-1918) islahat hareketleri ile fikir cereyanlarının, Tanzimat devri ile Cumhuriyet inkılapları devri arasında bir köprü vazifesi gördüğünü açıkça tesbit etmesidir.

Büyük asker ve devlet adamı Mustafa Kemal ile arkadaşlarının kılavuzluğu altında başarılan kurtuluş savaşını anlattıktan sonra, Yazar, eserinin son bölümünde, Cumhuriyet inkılaplarını hazırlayan zihniyete, medenî kanuna, lâyikliğe, lâtin harflerine ve dil inkılabına müstakil fasıllar ayrılarak, bu meseleler üzerinde kendi görüşlerini açıklıyor.

Yazar, dil inkılabının aşırı ve zararlı olduğuna inanıyor. Son yirmi beş yılın

en tartışmalı konusu olan dil bahsi bizi pek uzaklara götürebilir. Burada sadece şu olayı tesbit edelim: Dil inkılabını en çok tenkit etmiş olan yazarların eserlerinde bile 1932 den sonra ortaya çıkan yüzlerce yeni kelime rahatça yer almaktadır. Kimimiz farkında olmadan, kimimiz de isteyerek alışkanlıklarımızdan kurtuluyoruz. İkisinin arasındaki fark bir zaman farkıdır.

Kitaptaki son fasıllar Amerikan medeniyetinin mahiyeti ile Türk Amerikan münasebetlerine ayrılmıştır. Son yıllarda gittikçe daha sıkı münasebetler kurduğumuz Amerika'nın toplum ve kültür meselelerini yakından tanımak bizim için bir zarurettir. Yazar Amerikan kültürü ile öğretim sistemini Avrupa ile mukayese ederek, Türk-Amerikan işbirliğinin kültür alanında hangi bakımlardan verimli olabileceğini inceliyor.

Yazar Anayasa'nın 68-73 üncü maddelerini aynen alarak kitabını bitiriyor. Eserin bütününe hâkim olan ruhu bundan daha iyi anlatmak mümkün mü?

MÜZİK

KONSERLER

Bu yıl Ankarada pek fazla konser verilmemiştir. Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının şef yokluğunu bahane ederek derin bir kış uykusuna daldığını biliyoruz. Oda müziği de zaten itibarda değildir. Bu alanda yalnız Ses ve Tel Birliği faaliyet gösterdi; program bakımından biri diğerinden daha güzel olan bu konserler, Kavaklıdere'de özel bir evde sessiz sedasız verildiği için herkes faydalanamadı. Nihayet Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü durgunluğa son vermek için Almanya'dan bir şef getirtmiştir. Ancak yeni şefin kalite bakımından İfa kamyonlarını bile geride bıraktığını hepimiz biliyoruz. Maamafih konser faaliyeti son birkaç hafta içinde alevlendi. Bu yazımızda kısa notlar halinde dört konserin kritikini yapmaya çalışacağız.

★

28 nisan cumartesi günü B. Ulvi Yücelen Mozart'ın Re majör keman konsertosunu çaldı. İcra maalesef başarılı değildi. Genç sanatçı, süratli kısımlarda detache onaltılıkları çalarken gereğinden büyük arşe kullanıyor; bu sebepten Allegro iki defa karıştı. Kadanslardaki ve Musette'deki çift sesler de temiz değildi. Sol telindeki iki yük seliş (ikinci ve üçüncü kadanslarda) doyurucu olmadı. Sözün kısası, değerli violonistimiz, güzel tonuna, tatlı seslerine rağmen "ustaca" bir icra çıkaramamıştır. Ancak orkestranın da birinci ve üçüncü kısımlarda solisti adamaklılı tuttuğunu ve müziğin rahat akışına set çektiğini söyleyelim. Ulvi Yücelen'in öntümüzdeki yıl çok daha başarılı konserler vereceğinden eminiz.

★

1 mayıs salı gecesi, Devlet Operasının yeni korpeditörlerinden B. Dieter Brux,

Beethoven'in Do majör ve Schumann'ın la minör piyano konsertolarını çalmak cüretini gösterdi. Schumann'da son kısmın başına gelen felâketin üzerinde durmayacağı; her solist unutulabilir, şaşırabilir. Ama bu kadar kötü piyano çalan insanlar "solist" ünvanı ile sahneye çıkmaz. B. Dieter Brux, perde arkalarının isimsiz kahramanı olarak kalmayı kabul etmelidir; eğer illâ solistlik yapmak istiyorsa, müziği ile daha fazla ilgi toplayabileceği memleketlere, meselâ Habeşistana yahut Tibet'e gitmesini tavsiye ederiz.

★

5 mayıs cumartesi günü Ankaralıların hiç tanımadığı bir piyanist, Bn. Fezal Üstar, Mozart'ın do minör piyano konsertosunu (K. V. 491) çaldı. Bu konserde bulunmayanlar "iyi müzik" dinlemek fırsatını kaçırmışlardır. Genç solistin sağlam bir tekniği ve iyi bir müzik anlayışı var. Yalnız kendisine son kısmı fazla süratli çaldığını söylemek isteriz. Hafif tüşesini ve ajilitesini göstermek için böyle "virtüozca" bir çareye başvurmasına lüzum yoktu. Herşeye rağmen örnek bir "Mozart" dinledik. Fezal Üstar ismini unutmayacağız.

★

8 mayıs salı gecesi Amerikalı piyanist Bn. Vera Franceschi bir konser verdi. Programın ilk yarısı resital olarak tertiplenmişti. Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının da katıldığı ikinci bölümde Beethoven'in üçüncü piyano konsertosunu dinledik. Bn. Franceschi, kelimenin tam mânâsıyla "virtüöz" ve "Amerikalı". Son derece sağlam ve uçarı bir tekniği var. Bu meziyetini göstermek için de hiç bir fırsatı kaçırmıyor; Galluppi ve Clementi'nin çabuk kısımlarında "üslup" gibi önemsiz maniaları ufak bir el hareketiyle yıkıp, parmaklarının dizginini bırakıverdi. Ağır muvmanlarda da hemen gevşeyiveriyor; mamafih baygın bir Galluppi, süper-romantik, Schumann'vari bir Clementi ile dinleyicileri kazanmak sanıldığı kadar kolay olmamalı. Bu arada Galluppi'de çok orijinal bir trilin dikkatimizi çektiğini söyleyelim: ikinci yarımda ânden tam bir misli ağırlaşan uzun bir tril; patentli herhalde Bn. Franceschi'dedir.

Kanaatimizce, değerli piyanistin önemli kusurlarından biri de müziği ileriye doğru zorlaması. Süratli kısımlarda daima acele etti. "Agogik" sınırlarını aşan bütün gecikmeler ve bütün koşmalar dinleyiciyi rahatsız eder, yorar.

Appassionata'da sol eldeki armonik örgütün birçok yerde melodiyi örttüğüne (birinci ve ikinci kısımlar) ve yanlış akorlar basıldığına (son kısım) şahit olduk. Allegro ma non troppo'da da sağ ve sol ellerde birbirini kovalayan onaltılık pasajlar kendi aralarında bağlanamıyordu.

Ufak tefek kusurlarına rağmen konserin en başarılı icra edilen iki parçası, Ahmet Adnan Saygun'un "İncinin Kitabı" adındaki nefis müziği ile Debussy'nin "Feux d'artifice" adındaki prelüdü idi. Piyano Konsertosu da teknik bakımdan kusursuz oldu. Eğer değerli virtüöz, Beethoven'den sonra biss olarak Virgül Thomson'un Ragtime adındaki maskara müziğini çalmasaydı konserden daha memnun, daha neşeli ayrılırdık. Fezal Üstar'ı ve Vera Franceschi'yi dört gün ara ile dinleyen müziksever-

ler "müziyen piyanist" ile "virtüöz piyanist" arasında bir karşılaştırma yapmak imkânını bulmuşlardır. Amerikalı virtüözü iki ay sonra hatırlayacağımı zannetmiyorum.

Bedii Sevin

KÜLTÜR DÜNYASI

Hazırhyanlar : A. ve Be - Se

MEÇHUL OBUACI

6 Mayıs pazar gecesi saat 22.30 da Ankara Radyosunu dinliyenler, birden bire bir obua solosunun başladığına şahit oldular. Spiker hiçbir anons yapmamıştı. Eser başarılı icra edildiği için ilgimizi çekti ve solistin adını, çalınan parçayı öğrenmek istedik. Yayın bitince spiker sadece Reisenstein'in sonatını (inlediğimizi bildirdi. Obuacının ve kendisine refakat eden piyanistin ismi o gün bugün meçhulümüz. Radyo Müdürüne durumu bildiriyor ve saygı ile, sorumluları cezalandırmasını rica ediyoruz.

AMERİKA'NIN MÜZİK ELÇİSİ

Son altı ay içinde Türkiye'ye ikinci defa gelen genç kadın piyanist Vera Franceschi büyük sanatçılarda bulunan bütün niteliklere sahip, Amerikanın sayılı piyanistlerinden biri. Büyük bir teknik, erkekçe kuvveti, kendini kabul ettiren, her eseri yepyeni bir yorumla tale alan anlatım gücü.

Vera Franceschi hem Avrupa hem Amerikan eğitiminden geçmiş. Yetişmesini en çok ünlü orkestra yöneticisi Pierre Monteux'ye borçludur. Roma Santa Cecilia Konservatuarı'nı 13 yaşında bitirmiş, ayrıca Amerikan piyanistleri arasında müzik doktorluğunu ilk alan piyanisttir.

Vera Franceschi Avrupaya Amerikan bestecilerini tanıtmış, Amerikada da Cherubini, Alessandra Scarlatti, Galluppi, Cimarosa, Pergolesi gibi İtalyan bestecilerini tanıtmıştır. Hele bu saydığımız bestecilerin eserlerini icrada büyük yetki sahibi olarak tanınmaktadır. Amerikan bestecilerini Avrupaya tanıtmakla "Amerikanın Müzik Elçisi" eski İtalyan bestecilerini Amerika'ya tanıtmakla "İtalyanın Müzik Elçisi" adını haklı olarak kazanan Vera Franceschi, memleketimize son gelişyle bu iki başlığa bir üçüncüsünü katmıştır: Türkiye'nin Müzik Elçisi. Yeni görevinde ilk adımını Adnan Saygun'un İnci'nin Kitabı adlı piyano parçalarını hemen öğrenip repertuarına almakla ve Ankara'daki resitalinde çalmakla atmıştır. Türk bestecilerinin piyano eserlerinden

Ulvi Cemal Erkin'in Piyano parçalarını, İlhan Usmanbaş'ın 6 prelüdü'nü de Avrupa ve Amerika konserleri için hazırlayacaktır.

Burada kaldığı süre içinde Filârmoni Derneği, Üniversiteliler Müzik Derneği ve Ses ve Tel Birliği ile üç konser vermiştir.

Memleketimizin bu gönüllü müzik elçisine "Güle güle, pek yakında gene bekliyoruz" deriz.

SAİT FAİK ÖDÜLÜ

İkinci yılına basan Saif Faik Hikâye Ödülü bu yıl Yenilik Yayınları'ndan çıkan Tahsin Yücel'in "Haney Yaşamalı" adlı kitabına verilmiştir.

TARTIŞMA

ÜÇ ÇİZGİLİ DO (!) MÜNEKKİDİNE SON CEVAP

Sayın Bedii Sevin "Bizdeki Opera münekkitleri" başlıklı ilk yazıda size "Yaramaz çocuk, boyundan büyük işlerle uğraşmaktan vazgeçip, derslerine çalış" demiştim. İkinci yazıma verdiğiniz cevabı okuyunca bu tavsiyemin ne kadar doğru olduğunu bir kere daha anladım. Aynı âkibete uğradığımız Remzi Yüreğir'in de fahri avukatlığını yapıyorsunuz. Müsterek felâketler insanların birleşmesine yararmış. Oldu olacak yazılarına cevap vermeye üzüm görmediğim, mecmuarını Allah rızası için satan Sadi Günel'in de müdafaasını yapsaydınız

I — Kloiber'in kitabında da hatalar bulunabileceğini söylemiş ve Tiedland Operasındaki Martha rolünü misal olarak göstermiştim Siz Martha rolünün tarihçesinden bahsediyorsunuz Bu galiba sizin icad ettiğiniz bir tarihçe olacak. Şimdi sizi tatmin etmek maksadile Kloiber'in kitabında bütün «Lejetenor» partileri ilireyim: Bakalım bunlara nasıl bir tarihçe uyduracaksınız, Sizin Kloiber amcamın kitabında bütün «Lejetenor» partieri ilirik tenor» a münasip görülmüş. Meselâ Sevil Berberi'ndeki «Almaviva», Aşk İksiri'ndeki «Nemorino», Don Pasquale'deki «Ernesto» v.s. Bütün dünya bilir ki bu roller «Leje tenor» partileridir. Ajilitesi iyi bir lirik tenor da bu rolleri oynuyabilir. Fakat bu partiler tipik «leje tenor» partileridir. Hem sizin Kloiber'in «Leje tenor» denen sestem haberi yok galiba. Çünkü kitabında hiç bir rolü bu sese münasip görememiş. Bunlar Kloiber'in kitabındaki rollerin tevzi bakımından gördüğüm hatalardır. Diğer hususlarda da bazı hatalar var. Fakat mevzuumuz dağılmasın diye bunları geçiyorum. Bu sözlerden Kloiber'in kitabını küçümsediğim manâsı çıkarılmasın. Biz, «Kloiber sepete atlısın» demiyoruz. İnsandır, onun da kitabında hatalar bulunabilir diyor ve misaller gösteriyoruz.

II — İlk Trovatore Operasındaki Leonora rolünü «Dramatik Kloratür Soprano»ya oynatmakta ısrar ediyor ve «Koloratur» terimi ile «Koloratur Soprano» terimini birbirine karıştırmakta inad edi-

yorsunuz. Casper Höwel'in müzik klavuzundan bir kaç satırı aynen yazıyorsunuz. Bu satırlarda «Koloratur Soprano»nun değil, «Koloratur» teriminin izahı var. Hattâ «Bas Koloratur» tâbiri de alt seslerdeki hançere kabiliyetine misal olarak gösterilmiş. O satırları bir kere daha okumanızı tavsiye ederim.

III — «Dramatik Koloratur» un ne demek olduğunu geçen yazımda izah etmiştim. Siz bu sefer kendinize göre bir tarif yapıyor ve «eğer parti aynı zamanda dramatik bir ifade ve madenî bir ses istiyorsa, o zaman (Dramatik Koloratur) değişimini kullanınız» diyorsunuz. Herhalde «Koloratur Sopranonun sesinde dramatik bir ifade ve madenîlik varsa dramatik Koloratur olur» demek istiyorsunuz. Yalnız, madenin gümüş mü, bakır mı, teneke mi olduğunu söylemiyorsunuz. Bizim bildiğimiz ise bir ses madenî (!) olduğundan dolayı asıl vasfını değiştirmez. Meselâ bir «Soprano leccero»nun sesinde madenîlik (!) varsa o yine «Soprano leccero»dur.

IV — Aynı mevzuda, sizi (Soprano Salih Canar diye yazan münekkit gibi) Opera tarihimizin mizah sayfalarına geçirip ebedileştirecek bir hizmette bulunuyorsunuz. (Dramatik Soprano'nun ses hacmi bir çizgili Do'dan üç çizgili Do'ya kadar uzanır, Dramatik Koloratur Soprano partilerinde ise yukarı sınır bir kaç not daha genişletilmiştir. Eğer bay Aydın Gün Trovatore'nin dördüncü perdesini açar da Leonora'nın meşhur aryasına göz atarsa, üç çizgili Re'ye kadar yükseldiğini görür). İşte sizi ebedileştirecek sözler bunlardır, sayın münekkit. Bu sözleri okuyan herkes sizin daha notaların isimlerini bile bilmediğini anlıyacak. Bu satırları yazan bir kimsenin Opera münekkidiyim diye ortaya çıkıp çalım satması bizdeki Opera san'atı için çok hazin bir şeydir. Bir kere yukarıdaki Do notası üçüncü çizgi üstünde omayıp, ikinci ilâve çizgisi üstündedir. Üçüncü ilâve çizgisi üstündeki notanın ismi Mi'dir. Re notası ise ikinci ile üçüncü çizgi arasındadır. İşin bu derece cahili olan bir kimsenin, iyi kötü Operalarda yıllardan beri tenor ve rejisörlük, Konservatuarda hocalık yapan bir kimseye ders vermeye kalkması ise ancak gülünçlülükle sıfatlandırılabilir. Sonra sizin yukardaki sözlerinize göre bizdeki ve bütün dünyadaki Sopranoların yüzde doksan dokuz «Dramatik Koloratur» ve bütün Koloraturları da «Mezo Soprano» oluyor. İşte ispatı: Soprano Leylâ GENÇER, yukarıdaki ikinci çizgi Do'dan sonra gelen Re, Mi hattâ Fa notalarını çıkarabilir. Ayhan AYDAN, Re ve Mi notalarını çıkarabilir. Bazı mezo soprano-lar bile (meselâ Necdet DEMİR) Re notasını söyleyebilir. Sizin hesaba göre sanat-kârların üçü de «Dramatik Koloratur» oluyor. Ferhan ONAT'la Suna KORAD ise, aşağıdan bir çizgili Do'dan daha derine, Si ve Lâ'ya inebiliyorlar. Yine sizin keşkin hesaba göre bu san'atkârlar da «mezo soprano» oluyorlar. Acaba lâboratuvar çalışmalarınızda yeni bir aşım mı keşfettiniz ki, bunu yapınca Soprano'lar «Dramatik Koloratur» oluyorlar?

V — Gelelim Belkis ARAN'a medyum partisini söyletmemeye: «Üç çizgili Do münekkidi» beni tuzağa düşürmüş te benim haberim olmamış, Yalnız beni değil, dünyanın en büyük opera san'atkârlarını bile tuzağa düşürüyor. Şimdi iyi dinleyin sayın «Üç çizgili Do münekkidi!»

Size bizden değil, bütün dünyadan misaller vereceğim; Dünyanın en büyük Sopranolarından biri olan «Aranci Lombardi» bir gece «Aida» bir gece «Amneris» partisini söylerdi. Hâlen Scala'da oynayan Mezo Soprano «Stinyani» bazı geceler Soprano partisi söyler. «Maria Callas» lirik soprano, liriko - spinto ve coloratur partilerini hâlen birbiri ardına oynamaktadır. Onlara bu büyük hataları yaptırın şefler ise dünyanın en küçük (!) şefleri Toscanini, Sabato, Belletza'larıdır. Ben sizin yerinizde olsam şu Toscanini'ye ve Skala Direktörlerine birer mektup yazar, hadlerini bildirirdim. Dahası var, yine dünyanın en kötü (!) tenoru «Caruzo» bir bariton partisi olan prolog'u söylemeden Palyaço Operasını oynamazmış, Zavallı Caruzo öldüğü için mektubunuzu alamıyacak. Geçelim Viyana'ya: Bu günün en küçük (!) şantörlerinden biri olan «Paul Schöfler» bir gece bariton, bir gece bas partisi söylüyor. Aida'da «Amanastro», «Cosifantutte» de Alfonso, «Salome» de Johannaan, «Bohem» de Collin. Genç bariton Jorj London da aynı hataları yapıyor. Bu hataları yaptıranlar ise Furt Vengler, Klemens Kraus, Karayan Hartmann gibi küçük (!) san'atçılardır. Bir mektup da Viyana'ya gönderin, sizden izin almadan bir daha böyle hatalar yapmasınlar! Bana gelince; Tavsiyelerinizi tutup bütün işlerimi bırakacağım ve sabahtan akşama kadar bol bol Opera kılavuzu okuyacağım. Bundan sonra rol tevziyatı yapmadan önce de muhakkak surette size soracağım. Yalnız sarıh adresini bildirmenizi rica ediyorum. Kusurumu bağışlarsanız Belkis ARAN'a neden medyum partisini verdiğimi izah edeyim: Belkis ARAN, mevcut Sopranolarımız içinde alt, orta ve yukarı - orta sesleri bakımından en kuvvetli soprano-

muzdur. Bilhassa göğüs tonları bir mezonunki kadar kuvvetlidir. Sonra ben zannediyorum ki bazı zengin sesler bir üst veya alt sesleri söyleyebilirler. Neyse, bir hatadır işledik. Bundan sonra böyle hatalar yapmam.

VI — Belkis ARAN ile Leylâ GENCER'in seslerinin «lirik spinto» olduğunu yazmıştım. Siz Belkis ARAN'ın sesi «Dramatik Soprano» Leylâ GENCER'in sesi «Karakter Soprano»dur buyuruyorsunuz. Pek tabii efendim, hakkı âliniz var, Üç çizgili Do münekkidi! Ben, Granforte, Lombardi, Hidalgo, Böhm, Camozzo, Achhorn gibi isimlere inanacak değilim ya.. İkisi de Dramatik Koloratur, pardon dramatik soprano'durlar...

VII — Mozart'ın sentimentale çalınması bahsinde de hakkınız var. Bütün dünya «Mozart sentimentale çalınmaz» diye dursun. Ben «Üç çizgili Do münekkidi» ne derse ona inanırım. Evet, Mozart da sentimentale çalınmalıdır.

VIII — Sizin frenkçe adlarını saydığınız müzik terimlerini ben nereden bileceğim? Ornamantik, agogik, allerjik (!) v.s. gibi kelimeleri bilmem ki. Yalnız ben bunları konservatuvardaki talebelerime müzikal nüanslar, ifade ve teknik terimler diye öğretiyorum.

Şimdi sözlerimi bitiriyorum, Sayın münekkidi! Türk Operasına hizmet etmek istiyorsanız, Opera münekkittliğinden vazgeçin. Çünkü bu demir leblebi sizin dişinize göre değil. Yok ısrar eder de yazarsanız, ben yine «yaramaz çocuk boyundan büyük işlerle uğraşmaktan vazgeçip derslerine çalış!» demekte ısrar edeceğim.

IX — Yazınızın bir yerinde (Orhan Remzi Yüreğir gibi yirmibeş yıllık arkadaşım olmadığınızı) söylüyorsunuz.. İsbet!.. İsbet!.. Üç çizgili Do münekkidi.

Aydın GÜN

AYDIN GÜN'E ÜÇÜNCÜ DERS

Benim bütün kabahatim operamızın rejisörüne müzisyen gözüyle bakmak ve müzik diliyle hitap etmek oldu. Halbuki iki yazısını okuduktan sonra muhatabımın bilgi bakımından lise seviyesini aşmadığını anlamıştım. Bakalım beni opera tarihinin «mizah sayfalarına» geçirip ebedileştirecek olan meşhur «üç çizgili do», Aydın Gün'ü aynı tarihin «ciddi sayfalarından» ebediyen silip atacak mı?

1). Musikide sesler ortalama dokuz oktavı kucaklar (orgda 108, piyanoda 88 ton). Her oktava ayrı bir ad vermişlerdir; pesten tize doğru sayalım: subkontra oktav, kontra oktav, büyük oktav, bir çizgili oktav, iki çizgili oktav, üç çizgili oktav, dört çizgili oktav v.s. Bu sınırlar içinde «do» sesi en aşağı sekiz defa tekerrür eder. Hangi «do» yu anlatmak istiyorsak başına oktavının adını ilâve ederiz: kont-

ra do, küçük do, üç çizgili do gibi. Bunların yazılışları da farklıdır. Meselâ küçük oktavdaki do küçük «c» harfiyle ifade edilir, büyük oktavdaki, majiskül «C» ile. B, Aydın Gün bu konuda bilgisini genişletmek isterse aşağıdaki kitaplara başvurabilir:

Dr. Kurt Nemetz - Fiedler, Abriss der musikalischen Formenlehre, s. 13
Hans Renner, Grundlagen der Musik, s. 14

Bavyera Müzik Öğretmenleri Derneği tarafından yayınlanmış olan Musikunde, s. 139

Birinci kitaptan konuyla ilgili bir klışeyi yukarıya koyduk. «Dreigestrichen» kelimesinin Türkçe karşılığı «üç çizgili» dir. Esasen notaları bu kalıpların dışında tarif etmeye ve anlatmaya da imkân göremiyoruz. Okuyucular, benim «opera

münekkidiyim diye ortaya çıkıp çalmamın satmamın mı, yoksa müziğin temel bilgilerinden mahrum bir insanın ses artistliği, rejisörlük ve hattâ öğretmenlik yapmasının mı «hazin» ve «tehlikeli» olduğunu tayinde güçlük çekmiyecektir.

2.) Leonora, koloratur soprano, Mozart'da duygu meselelerine yaz ayları içinde tekrar döneceğim için şimdilik cevap vermiyorum; esasen kimin aldandığı çoktan meydana çıkmıştır. Ancak Aydın Gün, Martha rolü hakkında söylediğim şeyleri, tam dokuz yazar ismi saydığım halde benim «icad» ettiğimi iddia ediyor. Kendisini inandırabilmek için H. L. Schrader'in bir yazısından üç - beş satırı aktaracağım (Hamburger Abendblatt, 1955 — Nr. 311, s. 5):

«Marta, sesin sınırlarını dramatik - mezzo'dan dramatik - soprano'ya doğru zorladığı içindir ki artık Avrupa sahnelerinde bu partiyi soprano'ların teganni ettiğini görüyoruz. Esasen Pedro'nun (Heldentenor) karşısına bir yüksek - dramatik çıkarmak balans yönünden isabetli olur.»

3.) Eğer Aydın Gün Konservatuardaki öğrencilerine de staccato'nun, legato'nun, portamento'nun, glissando'nun «müzikal nüans» olduğunu öğretiyorsa durum ciddiyet kesbetmiş demektir. Konservatuar Müdürünün ve Millî Eğitim Bakanının dikkatini çekeriz. Herhangi bir bilirkişi, staccato ile legato'nun «artikülasyon», portamento ile glissando'nun «ornamentik» bahsine girdiğini ifade edecektir. Yanlış şeyler öğreten ve hatasında direnen bir öğretmenin Millî Eğitim Müesseselerimizde yeri olmaması lâzım.

4) Aydın Gün, «rejisör ziyafet sahnesindeki figüranları çıkardı» demişti, kendisine o sahnede esasen figüran olmadığını söyledik. «Mozart'ın, Don Giovanni'nin dramaturgi bakımından zayıflığını telâfi etmek maksadıyla sonradan üç ilâve parça bestelediğini» iddia etmişti; ilâve parçaların dört tane olduğunu ve Mozart'ın bunları dramaturgi ile ilgili sebeplerle değil, nazlı sanatçıların gönlünü hoş etmek için kaleme aldığını yazdık. Yukardaki mektubunda bu konulara dokunmamış; hatasını anladığını ümid ederiz. Ancak kritiklerimi hangi opera ve orkestra sanatçısından topharak yazdığımı halâ merak ediyorum.

Sayın rejisör, bu tartışmada «müzik bilgisi» bakımından sınıfta kalmıştır. Kendisini «opera münekkittlerini yetiştirmek» gibi önemli bir vazifeden affediyoruz. Esasen bu kadar basit derslerle okuyucularımın vaktini de işgal etmek istemem.

Bedii Sevin

ONBEŞ GÜNÜN YAYINLARI

Ansiklopedi, Sözlük :

İslâm ansiklopedisi, İslâm âlemi tarihi, coğrafya, etnoğrafya ve biyografya lûgati. 70. cüz. İstanbul 1955 Maarif B. 81-160 S. 4° 300 kuruş. (Luristan - Mahmud 1.)

Türk ansiklopedisi. 8. cilt, 61. fasikül. Ankara 1955 Maarif B. 257-320 S. 4° 200 kuruş.

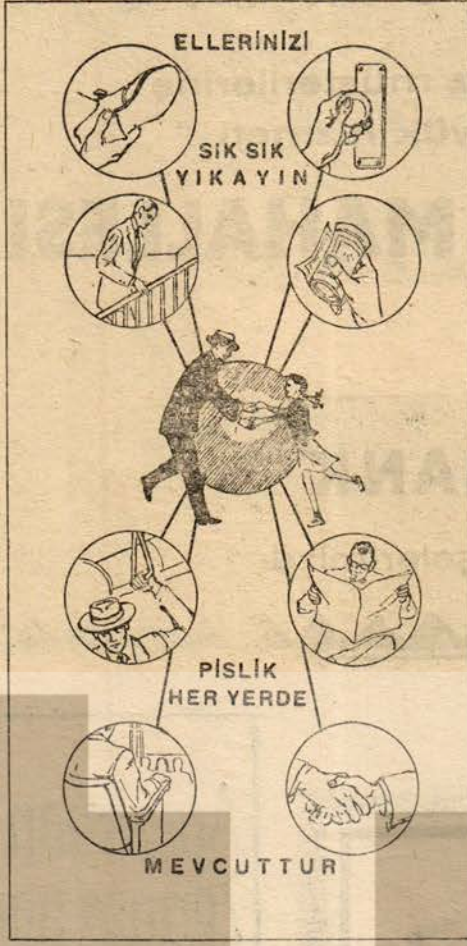
Türk hukuk lûgati. 1. fasikül. Hazırlayan: Türk Hukuk Kurumu. Ankara 1956 Türk Tarih Kurumu B. 80 S. 4° 270 kuruş. (Abd - Ehli salâh).

Dizanteriyi önlemek için neler yapabilirsiniz !

Dizanteri, çocuklarda daha çok ve daha şiddetli olur. Küçük çocuğunuza bakmadan önce daima ellerinizi yıkayın !..

Dizanterinin Amili, ufak, tek hücreli bir canlıdır, barsak cidarlarına girerek şiddetli iltihaplanma ve ishal tevlid eder. Hattâ öldürebilir. Dizanteri son derece bulaşıcıdır, bir tek dizanterili, yemekler ve su vasıtasile yüzlerce insana hastalık nakledebilir. Sağlık korunumunun fena olduğu yerlere hâs bir hastalık olan dizanteri sineklerin bol olduğu, ılık ve raptap iklimli yerlerde bilhassa kolayca yayılır. Lâğımların bozukluğu, kirli su ve -süt, bu hastalığın mikroplarını bulaştırır. **Temizlik,** dizanteriye karşı en iyi silâhlardan biridir.

Dizanteri mikropları elden ağıza kolayca geçerler. Elleriniz ve yiyecekler başlıca mikrop taşıyıcılarıdır.

Yiyecekler, İçecekler, Eller, Sinekler: dizanteri mikroplarının başlıca taşıyıcılarıdır. Dizanteriyi önlemek için şunları yapabilirsiniz : 1) Evlerinize sinekleri sokmıyacak tertibat alın, DDT gibi insektisidler kullanın. 2) İçme suyunu kaynatın. Yemekleri iyice pişirin. 3) Yemek kaplarını sıcak, sabunlu suyla yıkayın. Tuvalette oturan kısımlarını iyice silin. 4) Çok temiz olun, ellerinizi tuvaletten sonra, yemeklerden evvel daima yıkayın. 5) İshal, bilhassa çocuklarda, görüldüğü zaman hastayı tecrid edin ve doktoru çağırın. İshal hemen alâka gösterilmesi icabeden bir işarettir.

Bilhassa çocuklarda, ishal belirtisi görülür görülmez, doktorunuzu çağırın. Dizanteri ilk 24 saat zarfında en bulaşıcı halindedir !

Dizanterinin iki esas cinsi vardır : Basilli dizanteri ve amibli dizanteri. Basilli dizanteri birden bire, yüksek ateş, şiddetli ishal, mide ağrısı ve bulantıyla başlar. Amibli dizanteri yavaş yavaş ortaya çıkar, yorgunluk hissi verebilir ve biraz ishal görülür. Fakat her iki dizanteri de, tedavi görmezse müzminleşir ve hattâ öldürebilir. Yahut mafsâl iltihabı veya diğer ihtilâtlara sebep olur. Herhangi bir şiddetli veya devamlı ishal karşısında, doktorunuzu görünüz. Sizi o tedavi edebilir, çünkü elinde dizanteriye karşı, tesirli yeni ilâçlar vardır.

• Bu, en mühim sağlık konularına dair hazırlanmış yazılardan bir tanesidir. Bu yazılarda, doktorunuza tam işbirliğinin, sağlığınızı korumakla kalmayıp uzun ve sıhhatli bir ömür sürmenizi de nasıl mümkün kılacağını göreceksiniz.

SQUIBB

İLAÇLARI
1858 DENBERİ

Maliye :

Adnan AKISKA : Çek. İstanbul. 1956
Doğan Kardeş A.Ş.B. 426 S. 8° (İndeks,
bibliyografya).

Doçent Dr. Bedii Necmeddin FEY-
ZİĞLU : Nazari, tatbiki, mukayeseli büt-
çenin kontrolü. 2. cilt : Bütçe hesapları,

Tatbik ve icradan sonraki kontroller. İs-
tanbul 1956 Fakülteler M. XX + 368 S.
8° 850 kuruş. (İndeks, bibliyografya).
İstanbul Üniversitesi Yayınlarından No:
657. İktisat Fakültesi No. 84.

Hukuk :

İçtihatlı ve izahlı ceza hükümlerini

muhtevi kanun ve nizamnameler. 3. cilt.
Ankara 1956 Yıldız M. T. A. Ş. 663 Ş. 8°
Doçent Dr. Türkân RADO : Roma
hukuku dersleri. Borçlar hukuku : İstan-
bul 1956 Doğan Kardeş yayınları A. Ş. B.
VII. + 187 S. 8° 400 kuruş. İstanbul Ü-
niversitesi yayınları No. 667. Hukuk Fa-
kültesi No. 138.

Akbank'ın aziz müşterilerine
yeni ve büyük hizmeti

YÜZ EVLER MAHALLESİ

AKBANK
(Tafsilat gişelerimizde)

III. ve IV ciltlerimizin
"Fihrist" i yakında bir
arada çıkacaktır. Cilt
yaptırtacak okurlarımı-
zın beklentilerini rica e-
deriz.

YENİLİK

En güzel şiir, hikâye ve
denemelerle her ayın
başında yayınlanır.
Fiatı 1 lira. Yıllık abo-
nesi: 10 lira. Yıllık abo-
nelerine 5 liralık kitap
armağan ediyor.
P. K. 914 - İstanbul

1956 İKRAMIYE PLÂNI:

★
İKİŞER DAİRELİ

10 apartman Bahçeli 10 ev

ayrıca
875.000 lira

★

Türkiye İş Bankası 1956 yılında
1.750.000 lira tutarında ikramiye dağıtıyor

En az 150 liralık bir hesapla
çekilişlere katılabiliyorsunuz

TÜRKİYE BANKASI

paranızın... katılabiliyorsunuz emniyeti

Apartman daireleri
Zengin para ikramiyeleri

Ünlü - pamuklu
satışlarımızda % **10** TENZİLÂT

**MEVDUAT SAHİPLERİNE
EN FAZLA MENFAAT
SAGLAYAN BANKA**

Hesap açtırmakta acele ediniz

SÜMERBANK

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü : Nilüfer YALÇIN
Sekreter : Orhan BÂLİ
İdarehane : Büyük Han 55, Yenişehir
Haberleşme adresi : P. K. 131, Ankara (Tel. 27531)
Dizildiği ve Basıldığı Yer : Yeni Matbaa — Ankara